

fine vitæ suæ præsumat unquam dare : sed sepultura asini sepeliantur, et in sterquilinum super faciem terræ sint, ut sint in exemplum opprobrii et maledictionis præsentibus generationibus et

A futuris. Et sicut hæ lucerne de nostris projectæ manibus hodie exstinguuntur, sic eorum lucerna in æternum exstinguatur.

APPENDIX AD HERVÆUM RHEMENSEM.

ACTA CONCILII TROSLEIANI ⁽⁵²⁶⁾.

Apud Trosleium in pago Suessionico ab Hervæo Rhemensi archiepiscopo ejusque suffraganeis celebratum die VI Kalendas Julias, anno Christi 909, Sergii papæ III anno II, Caroli Simplicis regis XVII.

(Apud Labb., Concil. tom. IX, col. 520.)

TITULI CAPITULORUM.

- I. De honoræ et cultu ecclesiarum Dei.
- II. De statu regni, et fidelitate regis.
- III. De regulari statu jam pene collapsio.
- IV. De sacrilegis, et eorum damnatione.
- V. De vexatione, et inhonoratione sacerdotum.
- VI. De dotibus et decimis ecclesiarum, et de censu pro eis non exigendo.
- VII. De raptis.
- VIII. De raptis, et occultis nuptiis, et incestus.
- IX. De accessu, et frequentatione, ac cohabitatione presbyterorum et clericorum cum feminis.
- X. De fugiendo luxuriam.
- XI. De perjuriis cohibendis.
- XII. De discordantibus, iracundis et litigiosis.
- XIII. De homicidis et mendacibus.
- XIV. De non diripiendis ecclesiæ rebus defuncto episcopo.
- XV. Epilogus ad episcopos, et generaliter ad omnes.

PRÆFATIO.

Sanctum et Deo auctore, celebratum generaliter et sine ulla exceptione Nicænum præcipit concilium (*can. 5*) ut, omnibus simul episcopis provinciæ congregatis, discutiantur quæstiones necessariæ, et quod regulariter omnibus placuerit in commune, hoc omnes tam metropolitani quam cæteri sequantur episcopi. Simili modo et Antiochenum concilium (*can. 9 et 14*), si quæ sunt agenda, peragere jubet provinciæ episcopos sui consilio metropolitani et metropolitanum consilio coepiscoporum provincialium, sicut est ibidem designatum. Et hoc non solum in causis quorumlibet fieri præcipit, sed etsi forte inter ipsos, inquit, episcopos quæstio de quolibet negotio orta fuerit, primas provinciæ judices episcopos dare debet. Leges quoque Romanæ, et beatus papa Gregorius, multoties horum judicio cognita veritate, contentiones inter ecclesiasticos viros, vel quoslibet cum ecclesiasticis personis, salubrem demonstrat finem accipere debere : ita tamen ut in omnibus quid antiqua habeat auctoritas requiratur. Unde, anno Dominicæ Incarnationis 909, indictione 12, VI Kalendas mensis Julii, convenerunt venerabiles Patres

(526) Trosleium vici nunc etiam nomen est paucis millibus distantis ab Augusta Suessorum. Ubi et alia dieneceps hoc sæculo habita concilia, quæ Flodoardus in Chronico identidem commemorat. Hujus enim an meminerit, quia partem illam Chronici mutilam habemus, incertum est. Videntur

B ac doctores Ecclesiæ, Hervæus, videlicet sanctæ metropolis Rhemorum archiepiscopus, totius plebis Dei famulus, et coepiscopi Rhemensis dioceseos, quorum nomina subter tenentur ascripta, in pago Suessionico, in loco Trosleio, de statu sanctæ Ecclesiæ, ac totius regni utilitate tractaturi : et facta solemniter salutatione, omnibusque, ut mos est, ordine residentibus, archiepiscopus sic exorsus est.

ALLOCUTIO HERVÆI ARCHIEPISCOPI.

Quoniam per aliquot annos, partim infestatione paganorum, partim etiam gravissimis regni perturbationibus, ac quorundam falsorum Christianorum infestationibus præpediti, juxta decreta canonum nequivimus congregari, nunc quia, annuente Domino, nobis congregandi facultas juxta decreta canonum data est, cum Dei gratia convenientibus nobis in unum, cooperante eo in cujus congregamur nomine, et qui habitare facit unanimes in domo, primo nobis et ante omnia necessarium est servare « unitatem spiritus in vinculo pacis (*Ep. IV*), » ut unum sentiamus, et unum in Christo omnes dicamus, et secundum salutaria dicta martyris Cypriani servetur a nobis charitas animi, honor collegii, vinculum fidei, concordia sacerdotii, et ut, attendentes regulares constitutiones Patrum nostrorum, a metropoli suæ quisque regulari consuetudine non abducatur. Et quia, secundum definitionem canonicam, perfecta debet haberi synodus, in qua cum suis est suffraganeis metropolitanus, expedit atque condecet ut quidquid boni, præveniente gratia, a qua est « omne datum optimum, et omne donum perfectum (*Jac. I*), » mente concipere et ore proferte valuerimus eadem subsequente, sine qua nihil boni implere possumus, ad finem usque perfectum opere perducere satagamus. Oportet igitur ut quamprimum, Christianæ religioni jam labanti, jamque velut in præcipiti vergenti, ac « mundo in maligno posito (*I Joan. V*), » vestro consilio et auctoritate episcopali succurratis. Videtis quam sit evidens furor Domini et manus ejus ad feriendum extenta. Ecce enim quotannis, ex quo terram nostram ex parte ægra sterilitate damnatam aspiciamus, quibus cladibus populus quotidie interest

etiam hoc concilium ignorasse canonum collectores Burchardus, Ivo, Gratianus, et posteri, ita de illo silent omnes : nisi quod nostra memoria primus ejus testimoniis in epitome sua usus est Antonius Augustinus.

JAC. SEM.

videmus. Depopulatæ urbes, destructa vel incensa monasteria, agri in solitudinem sunt redacti, ita ut vere possimus dicere quia « pervenit gladius usque ad animam (*Jer. iv.*) » Usque ad animam denique gladius pervenit, cum justo Dei judicio amissis exterioribus bonis, et exhausto flagellis atque afflictionibus corpore, ipsa virtus animæ lassata deficere videtur, et quasi nihil vitale in illa reservatur. Non hæc certe casu aliquo, aut e subita temporum vel elementorum mutatione contingunt, quia scriptum est: Nihil in terra sine causa fit, et de humo non egreditur dolor (*Job. v.*) » De humo quippe dolor non egreditur, quia, ut beatus Gregorius dicit (*l. v. Moralium, c. 6.*), « nequaquam pœna de ea nascitur creatura que percussit, sed de ea quæ peccando vim percussione extorsit. Ecce enim cernimus, quod ad correptionem nostram expectatus imber arente terra frequenter suspenditur, caliginosus aer inarlescente sole siccatur, mare procellis intumescens sevit, et alios ad transineandum susceptos intercipit, aliis desideratum iter erecta in cumulum unda contradicit: terra non solum germine fecunditatis imminuitur, sed etiam semina accepta consumit. In quibus nimirum cunctis patenter aspicitur hoc, quod quidam sapiens de Domino testatur dicens: « Pugnabit pro eo orbis terrarum contra insensatos (*Sap. v.*) » De humo dolor non egreditur, quia elementum insensibile non ex sua natura, sed pro meritis hominum et affligendum peccatores excitatur. Et propheta de Domino dicit: « Si erit malum in civitate quod Dominus non fecit (*Amos iii.*): » et ipse Dominus de se per Isaïam dicit: « Ego Dominus faciens pacem, et creans malum (*Isa. xlvii.*) » hoc est otium et bellum. Hic enim malum non pro boni contrario, sed medium quoddam, id est afflictionem significat, quæ utique a Domino fit, quia eo permittente peccanti populo subterducitur, ut qui in pace Deum sequi noluerunt saltem percussione attriti metuant et convertantur, juxta quod scriptum est: « Sola vexatio intellectum dabit auditui (*Isa. xxviii.*) » Nostris potius, et totius populi, quem regere debuimus, peccatis ista fiunt, quoniam iniquitates nostræ multiplicatæ sunt super caput, et delicta nostra creverunt usque ad cœlos. Fornicatio et adulterium, sacrilegium et homicidium inundarunt, et sanguis sanguinem tetigit. Sanguis quippe sanguinem tangit, cum peccator malis suis gravius aliquod malum adjungit, nec ullum pravis actibus terminum indicit, sed juxta Apostolum in pejus quotidie proficit. Et pene est ut cum propheta Isaïa ingemiscamus, dicentes ad Dominum: « Quare, Domine, errare nos fecisti de viis tuis? indurasti cor nostrum ne timeremus te? facti sumus in principio, cum non dominareris nostri, neque invocaretur nomen tuum super nos (*Isa. 63.*) » Cum enim Deus peccatores homines qui non solum peccant, sed etiam perseverare in peccatis eligunt, cum, inquam, tales justo judicio deserit, eosque post pravitatem mali sui cordis abire permittit, quasi ipse eos errare facit, quos nequaquam misericorditer, ut convertantur, occulta inspiratione præveniens tangit. Et sicut primi homines nulla lege, nullo saltem timore prohibebantur male agere; sed libere ventri et delectationibus oculorum ac cæteris vitis serviebant, ita nunc posthabito humanarum vel divinarum legum timore, contemptis edictis episcopali- bus unusquisque quod vult agit, potentior viribus infirmiore opprimit, et sunt homines sicut pisces maris, qui ab invicem passim devorantur, ac calcata iniquitate abundat ac convalescit iniquitas. Hinc est quod videmus per totum mundum rapinas pauperum, deprædationes rerum ecclesiasticarum. Hinc sunt assidue lacrymæ, pupillorum luctus, ita ut jam clamor talium, sicut Sodomorum, ascendat ad cœlum, et fiat quod per Psalmistam, voce Domini dicitur: « Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus (*Psal. xi.*) » Omnis pene ordo, omnis-

que status Ecclesiæ confusus ac temeratus est. Denique, ne nobis parcere videamur qui aliorum errata corrigere debemus, episcopi dicimur, sed episcopale officium non implemus. Ministerium prædicationis relinquimus; eos qui nobis commisi sunt videmus Deum deserere et in pravis actibus jacere, et tacemus, nec eis manum correctionis tendimus, sed, etsi aliquando quædam dicere cœperimus quæ carnalibus eorum animis valeant displicere, dicunt de nobis quod in Evangelio Dominus de sedentibus in Moysi cathedra dixit: « Alligant onera gravia et importabilia, et imponunt in humeros hominum, digito autem suo nolunt ea movere (*Matth. xxiii.*) » Sicque fit ut, nobis tacentibus, grex Domini pereat, et per abrupta vitiorum præceps actus luporum inhumanum morsibus pateat; dumque deest qui eos vitæ vias ingredi doceat, libere per devia gradiuntur erroris, et impletur in eis quod per prophetam dicitur: « Zelus apprehendit populum ineruditum, » et alibi: « Idecirco, inquit, captivus abiit populus meus, quia non habuit scientiam (*Isa. v.*) » Pensemus qui unquam per ministerium linguæ nostræ de perverso opere conversi pœnitentiam egerunt; quis luxuriam nostra prædicatione deseruit, quis avaritiam, quis superbiam declinavit? Nobis ergo, qui nomine censemur episcopi, maxima et prope importabilis incumbit sarcina pastoralis officii, dum instat reddenda ratio negotii nobis commisi cum exactione lucri, et, dum jam jamque adventus imminet illius in majestate terribili, ubi omnes cum gregibus suis venient pastores in conspectum Pastoris æterni, augmentum de grege, lucrum de negotio, manipulos de segete allaturi; quid sumus acturi, hic pastores vocati, illic sine ovibus venientes, quæ valeant præsentari, hic ab eo accepto talento ad negotium missi, illic ad Dominum nostrum post negotium redeuntes vacui, hic directi in missem operarii, illic absque manipulis vacuis manibus præsentati? Pensemus ergo, necesse est, quam in illo tanto examine rationem sumus reddituri, ne coram omni frequentia exercitus angelici coramque copiosa electorum multitudine, quod absit, reddamur æternaliter confusi. Ergo considerantes et expavescentes imminens nobis multorum perditione periculum, congregati simul in nomine Dei omnipotentis, per unicum Filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum, in virtute sancti Spiritus consulamus nobis, et commisso nobis gregi, ac de statu sanctæ Ecclesiæ et regni, ac fidelitate regis nostri, sed et statu monasteriorum, quorum antiquitus statutus ordo et religio pene deletur, de rapinis quoque et sacrilegiis, necnon de raptis et perjuriis, cæterisque flagitiis, sententiam secundum decreta sacrorum canonum et decretorum episcopaliū proferamus. Et talia facientes, aut episcopali ministerio, aut pastoralis exhortatione provocemus ad pœnitentiam et emendationem, aut impœnitentes, et corrigi nolentes, gladio verbi Dei bis acuto eorum corpora et animas concidamus, et æterno illos anathemate, hoc est alienatione a Christo et Ecclesia, tam in præsentem quam in futuro plectamus: nisi vel modo resipiscant a laqueis diaboli, a quo capti tenentur ad ipsius voluntatem, et convertantur ad Dominum vivum et verum per aliquam correctionem et, prout possibilitas tulerit, congruam emendationem.

CAPITULUM I.

Igitur decrevimus ut cultus atque honor ecclesiarum Dei in omnibus et ab omnibus religiose custodiatur, et digna reverentia immunitatibus earum ac ministris exhibeatur. Sed et regem ac principes concedet, ut privilegio ex antiquo ecclesiis Dei concessa roborent et stabiliter observari jubeant, et quemadmodum ab antecedentibus regibus honoratæ, vel rebus ampliatis, seu ditatæ fuerunt, ita de cætero sub omni integritate, salva æquitatis ratione permaneant. Sacerdotes quoque

et servi vel ancillæ Dei vigorem ecclesiasticum obtineant, eisque regalis potestas et illustrium virorum strenuitas, seu reipublicæ administratores, ut suum ministerium digne exsequi valeant in omnibus rationabiliter et juste concurrant. Si enim rex, et sæculi potestates, Dei Ecclesiæ honorem servaverint, per hoc honor et potestas illorum augebitur, roborabitur et stabilietur, et victoriæ illis de cælo ministrabuntur, et tam ipsi quam successores eorum propter eos, in gloria et dignitate Deo propitio perdurabunt. Sin aliter egerint, et Deum contempserint, contemnet illos Deus, et despicabiles ac miseros reddet, et de solio regni exsufflabit, projicienturque sicut pulvis a facie terræ, juxta quod in libro Regum legimus de Achao et cæteris regibus legis Dei transgressoribus, et sicut ad Heli principem gentis Hebræorum loquitur Dominus: « Quicumque, inquit, glorificaverit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me erunt ignobiles (I Reg. ii). »

CAPITULUM II.

Et quoniam a nobis ratio exigitur omnium, et principum et subjectorum, ab eo qui sine acceptione judicat personarum, et pro ipsis regibus Regi regum sumus reddituri rationem, sermo exhortationis ad vestram, domine rex, nobis habendus est excellentiam. In quo facto pontificalem sic exerimus auctoritatem ut non obliviscamur regiam a Deo constitutam esse sublimitatem, dicente Apostolo: « Subjecti estote regi, quasi præcellenti (I Petr. ii). » Sicut enim regalis potestas sacerdotali religioni se devote submittit, sic et sacerdotalis auctoritas cum omni pietatis officio se regali dignitati subdere debet, sicut sanctus ostendit papa Gelasius ad Anastasium scribens imperatorem (epist. 10): « Duo sint, inquit, quibus principaliter mundus hic regitur: auctoritas sacra pontificum, et regalis potestas; in quibus tanto gravius est pondus sacerdotum, quanto etiam pro ipsis regibus in divino reddituri sunt examine rationem, » etc. Ergo, quia et rex pro æterna vita indiget pontificibus, et pontifices pro temporalium rerum cursu regali indigent dispositione, a rege obediendum est pontificibus, recta, sancta et justa suadentibus, et vicissim a pontificibus obediendum est regi pietatis cultui religione, jure et solatio servienti. Hortamur igitur vestram, domine rex, excellentiam, pietati et probitati, sacris, veracibus et bonis insistere moribus, ut ex eorum inveniaris numero, de quibus canitur in psalmo (Psal. ci): « In conveniendo populos in unum, et reges ut serviant Domino: » et ut noveris quomodo ut homo, quomodo ut rex servire debeas Deo. Sic namque beatus ait Augustinus (epist. 30): « Rex, quia homo est, servit Deo vivendo fideliter; quia rex est, servit leges justa præcipientes et contraria prohibentes, convenienti rigore sanciendo; » et reliqua, quæ latius in epistola ad Bonifacium exsequitur. Oportet ergo ut rex primo interpretetur nomen suum, et id quod dicitur nomine satagat esse. Rex quippe a *regendo* vocatur. Debet itaque rex primo vitam suam æquo moderamine regere et, ut quidam sapiens ait, refrenare libidinem, spernere voluptates, iracundiam tenere, ac cæteras animi pestes a se repellere. Tunc vere rex dici et alios digne poterit regere, cum ipse improbissimis dominis, dedecori aut turpitudini, parere desierit. Post hæc, de pace populi, et quiete ac securitate totius regni convenit eum sollicitum esse. Sit bonis amabilis, malis terribilis; sit relevator oppressorum, consolator pauperum, viduarum et pupillorum defensor. Illud implere satagat quod Salomon de bono rege dicit: « Rex, qui sedet in solio judicii, dissipat omne malum intuitu suo (Prov. xx). » Tanta quippe debet esse rex præditus virtutis et justitiæ auctoritate, ut injustum vel malum aliquid molientes solo intuitu formidolosæ *majestatis dissipet, ne ad meditatam facinus*

A progredi audeant. Denique quomodo rex secundum beneplacitum voluntatis Dei et juste et fideliter vivere debeat, pauca ex sanctorum Patrum collecta sententiis, vestræ, ut dignum est, prospicientes saluti, vobis cognoscenda et facienda proponimus. Ut quid rex dictus sit et qualis esse debeat, Isidorus in libro Sententiarum scribit: « Rex, inquit, a recte agendo vocatur. Si enim pie, et juste, et misericorditer regit, merito rex appellatur; si his caruerit, non rex, sed tyrannus est. » Et quamvis antiquitus omnes reges tyranni vocati sint, postea pie, juste et misericorditer regentibus regis nomen inditum est, impie vero, injuste crudeliterque principantibus, non regis, sed tyrannicum aptatum est nomen. Unde et beatus Gregorius ait (lib. ii Mor. c. 9): « Viros sanctos proinde reges vocari in sacris eloquiis didicimus, eo quod recte agant, sensusque proprios bene regant, et motus resistentes sibi rationali discretionem componant. »

B Recte igitur illi reges vocantur qui tam semetipsos quam subjectos bene regendo pacificare noverunt. Regale vero ministerium specialiter est populum Dei gubernare et regere cum æquitate et justitia, et ut pacem et concordiam habeat studere. Ipse enim debet primo defensor esse Ecclesiarum et servorum Dei, viduarum, orphanorum, cæterorumque pauperum, necnon et omnium indigentium. Ipsius enim terror et studium hujuscemodi, in quantum possibile est, esse debet, primo, ut nulla injustitia fiat, deinde, si evenerit, ut nullo modo eam subsistere permittat, nec spem delitescendi, nec audaciam male agendi cuiquam relinquat, sed sciant omnes, quoniam si ad ipsius notitiam pervenerit quidpiam mali quod admiserint, nequaquam incorruptum aut inultum remanebit, sed juxta facti qualitatem erit et modus justæ correctionis. Unde oportet ut ipse, qui iudex est judicum, causam pauperum ad se ingredi faciat et diligenter inquiret, ne forte illi, qui ab eo constituti sunt et vicem ejus agere debent in populo, injuste aut negligenter pauperes oppressiones pati permittant. Scire autem et unumquemque cujuslibet ordinis oportet; quia si de otioso sermone Deo rationem redditurus est, multo magis de ministerio sibi divinitus commisso. Sed et formam illam sapientis regis, quam in se Job vir justus ostendit, studeat imitari. Ait enim: « Cumque sederem quasi rex circumstanto exercitu, eram tamen inconstantium consolator. Aris audiens beatificabat me, et oculus videns testimonium reddebat mihi, quod liberassam pauperem vociferantem et pupillum cui non esset adjutor. Benedictio perituri super me veniebat, et cor viduæ consolatus sum. Justitia indutus sum, et vestivi me sicut vestimento et diademate iudicio meo. Oculus fui cæco et pes claudum, pater eram pauperum, et causam quam nesciebam diligentissime investigabam. Conterebam molas iniquitatis, et dentibus illius auferere prædam (Job. xxix). » Hæc illo agente, implebitur in eo quod Salomon ait: « Misericordia et veritas custodient regem, et firmabitur justitia thronus ejus (Prov. xx). » Sicque justorum et electorum regum imitator effectus, fiet etiam in cælesti regno particeps gloriæ et consortium immortalium præmiorum. Attendant reges quid Sapientia dicat: « Diligite justitiam, qui iudicatis terram (Sap. i). » Item ibidem: « Audite, reges, et intelligite; discite, iudices finium terræ; præbete aures, vos qui continetis multitudines et placetis vobis in turbis nationum. Quoniam data est a Domino potestas vobis, et virtus ab Altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam cum essetis ministri ejus, non recte iudicatis, neque custodistis legem justitiæ, neque secundum voluntatem ejus ambulastis, horrenda et cito apparebit vobis Dominus, quoniam iudicium durissimum his qui præsumunt fiet. Exiguo enim concedetur misericordia, potentes autem potenter ter-

atiuntur. Non enim subtrahet personam cui Dominus, nec reverebitur cujusquam materiam, quoniam pusillum et magnum ipse æqualiter pro omnibus cura est illi (*Sap. stant et alia multa sanctarum Scripturarum imonia regio nomini et officio convenientia, ut pauca ex dictis almi martyris Cypriani de De abusionibus sæculi, cap. 9*), quantas adis injustitia regis regno inferat, et quantum ejus regno proficiat demonstrabunt. Cum scripsisset qualiter rex conversari deberet, ait: « Qui vero regnum secundum hanc lena dispensat, multas nimirum adversitates tolerat. Idcirco enim sæpe pax populorum r et offendiola etiam de regno suscitantur, que fructus imminuitur, et servitia populo ppediuntur. Multi et varii dolores prosperitatis inficiunt, charorum et liberorum mortes conferunt, hostium incursus provincias vastant, bestie armentorum et pecorum dilacerant, tempestates aeris et hemisphæria terrarum et maris ministeria prohibent, et lo fulminum ictus segetes et arborum floampinos exurunt. » Itemque dicit. « Ecce ijustitia sæculo valet, influentibus perspiat. Pax populorum est tutamentum paminuitas plebis, munimentum gentis, curam, gaudium hominum, temperies aeris, i maris, terræ fecunditas, solatium paupereditas filiorum, et sibimetipsis spes futuræ inis. Attamen sciat rex quod, sicut in thronum primus constitutus est, sic et in pœnis, iam non fecerit, primatum habiturus est. amque, quoscunque peccatores sub se haru se in illa futura pœna habebit. » Cum to ac tali asserente viro, qui cum apostodidere poterat: « An experimentum quæqui in me loquitur Christus (*II Cor. xii*)? » is justitia, tanta et sibi et regno utilitatis C commodam, e contrario vero mali regis, tanta et sibi et regno inferat damna, obis, rex venerande, in cunctis vestris acendum est cautela! Oramus igitur ut hæc aure suscipiatis, et monitis placeat vobis salubribus, quatenus vestris bene, et per um juste modificatis moribus, hæc vobis a decenter administratione peracta, ab temporale vobis dedit regnum accipere ini æternum. Sed et nobis et omnibus, regno vestro consistimus, oportet ut justitatem vobis conservemus, et honorificentiam exhibeamus, et de utilitate regni aliterenti, secundum scire et posse, verum et silium suggeramus.

CAPITULUM III.

monasteriorum vero non statu, sed lapsu, ere vel agere debeamus jam pene am. Dum enim, mole criminum exigente, lo a domo Domini incipiente, quædam a succensa vel destructa, quædam rebus et ad nihilum prope sint redacta, si tamen iam adhuc videntur superesse vestigia, eis regularis formæ servantur instituta. mque monachorum, seu canonicorum, sanctimonialium, propriis et sibi jure ntibus carent rectoribus, et dum, contra Ecclesiæ auctoritatem, praelatis utuntur s, in eis degentes, partim indigentia, parlevolentia, maximeque inhabilium sibi orum faciente inconvenientia, moribus viompositis, et qui sanctitati religionique cœnti esse debuerant, sui velut propositi ims, terrenis negotiis vacant. Quidam etiam, ste cogente, monasteriorum septa dere, et volentes nolentesque sæcularibus juncularia exercent, cum e contra dicat A: « Nemo militans Deo implicat se neæcularibus (*II Tim. ii*). » Ergo quia non vulgo distare videntur vitæ merito, sed

A etiam propter infima quæ sectantur opera, despectionis expositi sunt ludubrio, cum propheta cogimur Jeremia nostræ civitatis, sanctæ videlicet Ecclesiæ, flere dispendia et voce proclamare publica: « Quomodo obscuratum est aurum? mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum (*Thren. iv.*) » Quod ita exponit papa Gregorius: Aurum obscuratum est cum sacerdotum et spiritualium vita, quondam per gloriam virtutum clara, nunc per actiones infimas ostenditur reproba. Color optimus est mutatus, quia ille sanctitatis habitus per terrena et abjecta opera ad ignominiam despectionis venit. Lapidem vero sanctuarii, quos nunquam necesse erat foris conspici, eos nimirum figurant qui nunquam in extraneis debent actionibus videri. Sed dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum, dum hi qui per vitam et orationem semper intus esse debuerant, per vitam reprobam foris vacant, et dum in sancto habitu constituti exteriora sunt quæ exhibent, quasi sanctuarii lapides foris jacent, etc. Quomodo igitur aurum sine aurifice in pristinum et optimum non potest reformari colorem, sic et monastica vita sine regularis abbatis providentia ad pristinum atque optimum vivendi nequit reformari ordinem. Regalis ergo potestas, quæ a recte agendo et ordinando vocatur, consideret quomodo recto hæc iudicio, secundum voluntatem ejus cui de omnibus judiciis et dispositionibus suis rationem redditurus est, et secundum sacerorum canonum sanctiones atque secundum priscorum regum constitutiones dispenset. Prohibent quippe sacri canones ne aliquis laicus de religione præsumat. Itemque et canonum præcipiunt instituta, simulque eorum pedisequa regum capitularia, sicut in libro primo Capitularum imperialis continetur, capitulo vicesimo octavo « Ut clerici et monachi, si inter se negotium aliquod habuerint, a suo episcopo judicentur, et non a sæcularibus. Fas enim non est, ut divini muneris ministri temporalium potestatum subdantur arbitrio. » Item (*cap. 34*): « Ut laicis, quamvis religiosus, nulla sit de rebus Ecclesiæ disponendi facultas. » Item: « Ut loca, quæ semel Deo dicata sunt, aut monasteria sunt, maneat perpetuo monasteria, nec possent ultra fieri sæcularium habitacula. » Nunc autem in monasteriis Deo dicatis monachorum, canonicorum, et sanctimonialium, abbates laici, cum suis uxoribus, filiis, et filiabus, cum militibus morantur et canibus. Legitur quoque in Capitularibus (*Addit. i, c. 1*), ut abbates monachorum regulam per singula verba discutientes pleniter legant, et intelligentes, Domino opitulante, efficaciter cum monachis suis implere studeant. Et quomodo discutiet? quomodo leget? quomodo intelliget? Si forsitan oblatus fuerit hujusmodi codex, respondebit illud Isaianum: « Nescio litteras (*Isa. xxix*). » Et cum monachorum abbati regula sancti et sancto Spiritu pleni beatissimi Patris Benedicti: In doctrina, inquit, sua abbas illam super apostolicam formam debet servare, in qua dicit: « Argue, obsecra, increpa (*II Tim. iv.*) » Quomodo Apostolum ignorans, regula instituta, vel ipsam abecedariam lineam penitus nesciens, spirituales discretionis modum tenebit? Et quid plura? in ipso ingressu lectionis sanctæ regulæ legitur de eligendo abbate, et qualis debeat esse. In capitulari vero Magni Caroli, libro primo capite octogesimo primo ita scribitur (*cap. 86*): « Monachorum causam qualiter ex parte disposuerimus, et quomodo ex seipsis sibi eligendi abbates licentiam dederimus, et qualiter, Deo opitulante, quieti vivere propositumque indefessi custodire valerent, ordinaverimus, in alia schedula diligenter adnotari fecimus. » Item in concilio Turonis habito, postquam de canonicis clericis civitatum, qui in episcopis conversantur, dispositum est, sequitur (*concil. Tur. iii, can. 24*): « Simili modo et abbates monasteriorum in quibus canonica vita

antiquitus fuit, vel nunc esse videtur, sollicite suis prævideant canonicis, ut habeant claustra et dormitoria, victura et vestimenta, etc. Sicut, inquit, abbates sibi subditis bene vivendo duces et prævii, viamque demonstrent, qua recte gradiendo ad meliorem vitam pervenire valeant. » Itemque de monasteriis monachorum, post pauca quæ præmissa sunt, sequitur: « Bonum videtur, ut ad pristinum revertantur statum, et abbates eorumdem in eorum habitu et vita, sicut ipsa regula præcipit, incedere ac vivere studeant. » et reliqua. Prohibetur denique ut laicus causa manducandi ac bibendi in rectorium non ducatur. Et quomodo eorum abbas erit cum quibus nec edendi licentiam habebit? Item in libro secundo Capitularium, capitulo quadragesimo (42): « Monasteriis sane duellaribus tales præferri debent feminae, et abbatissæ creari, quæ et se et subditum gregem cum magna religione et sanctitate custodire noverint, et his, quibus præsent, prodesse non desinant: sed et se, et illas ita observent, ut pote vasa sancta in ministerium Domini preparata. Talem enim se debet subditis exhibere in veste, et in omni convictu, ut eis ad celestia regna pergentibus ducatum præbeat: sciat etiam se pro his, quas in regimine accepit, in conspectu Domini rationem reddituram. » Hæc ita post prænam sanctorum Patrum, duce sancto Spiritu, ordinationem, ac deinde post canonicam de his auctoritatem, a prioribus imperatoribus et regibus decreta et custodita fuerunt. Et quousque privilegia sunt servata status ecclesiastici, profecit in augmentum sui conservatus a Deo status regni. At postquam hæc coperant parvulendi, labefactatus de die in diem, et jam pene in nihilum redactus est ille qui quondam florebat vigebatque status hujus regni, et ita inolevit malum, quod a transactis retro cæperat annis, ut jam principalis potestas putet sibi licere secus quam auctoritas divina se habeat, in causas ecclesiasticas prosilire, et duce sancto Spiritu statutum a Patribus Ecclesiæ ordinem pervertere. Quod quidem nostrum est admonere, et, si ad præsens per omnia nequit emendari, satagere deinceps cum domino rege ejusque fidelibus debemus quousque et bona illius intentio, ut credimus, et nostra nobis, et illi, omnique regno necessaria devotio ad perfectionis emulum, Deo cooperante, valeat pervenire. Etenim nequaquam de istis audent silere, ne de nobis illud propheticum dicatur: « Canes muti, non valentes latrare (*Isa. lvi*). » Itemque: « Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel (*Ezech. xiii*). » Respectum siquidem timoris Dei habentibus auditu lugubre, dictu nefas, actu dignoscitur horribile, quando contra omnem paratum, et totius Christianæ religionis auctoritatem et consuetudinem, in monasteriis regularibus laici in medio sacerdotum et cæterorum religiosorum, ut Domini ac magistri residentes, velut abbates de illorum vita et conversatione ac regula sibi penitus ignota perverso ordine dijudicant. Quæ pro certo abominatio illa est, quam Dominus in Evangelio præsignat dicens: « Cum videritis abominationem desolationis stantem in loco ubi non debet, qui legit intelligat (*Matth. xxiv*). » Ista namque vere est abominatio desolationis, non tantum subditorum, vel eorum qui illis ad suam ipsorum perniciem videntur principari, verum regis, et totius regni, omniumque qui tam detestabili favent ordinationi. Censeamus igitur, ut status monasteriorum inviolatus, juxta antiquam regule traditionem, et canonum constituta, servetur, ut abbates sint religiose personæ, et quæ regularem noverint disciplinam. Monachi vero, vel sanclimoniales, juxta suam professionem, sobrie, et pie ac simpliciter vivant, ac pro regum salute, ac regni pace et Ecclesiæ tranquillitate supplicent, non sæcularibus curis vel negotiis occupentur, non pompas mundiales requirant, non ecclesiastica jura in-

quietent, sed juxta proprietatem sui vocabuli quiete otium amplectantur. Audiat enim, quod sprete humilitate et abiectione monastica, ornamentis, et his etiam quæ honis laicis indecentia et turpia sunt operam impendant; et nequaquam contenti communibus rebus, propriis, et lucris turpibus inserviant quod vitium, tanquam pessimum cancer, ne ultra proserpat, radicibus avellendum est, et abbatum atque episcoporum vigili cura recidendum. Sane ne ulla monachis evagandi, vel de talibus præsumendi quippiam detur occasio, provideant abbates, vel præpositi monasteriorum, ut secundum quod temporis vel loci fert possibilitas, omnia illis in victualibus et vestibus necessaria, sicut regula præcepit, opportune ministrentur.

CAPITULUM IV.

Contra sacrilegos quoque justum est ut canonica censura procedat. Et primo dicendum quid sit sacrilegium. Sacrilegium est sacræ legis violatio. Quod, cum per multa specierum dividatur crimina, et sit sacrilegium schismatis, unde beatus Pater ait Augustinus: « Apertissimum sacrilegium eminet schismatis, si nulla fuit causa separationis. » Fit etiam sacrilegium blasphemii sermonis, et cujusque contra sacram legem usurpatæ actionis specialius tamen nunc a nobis illud sacrilegium denotatur, quod a prædonibus de rebus ecclesiæ agitur. Est enim hoc sacrilegium, res ecclesiæ sacratas auferre, possessiones ad jus ecclesiæ pertinentes, vel aliquid ecclesiæ consecratum vel donatum tollere, invadere, fraudare, vel rapere. Hoc namque agentes vere sacrilegi sunt et homicidæ de quibus et sanctus Anacletus dicit (*epist. i*): « Qui abstulerit aliquid patri vel matri, homicidæ particeps est. Pater noster sine dubio Deus est, qui nos creavit: mater nostra Ecclesia, quæ nos in baptismo spiritualiter regeneravit. Ergo qui Christi pecunias et Ecclesiæ rapit, aufert vel fraudat, homicida est. » Item dicitur: Qui rapit pecuniam proximi sui, iniquitatem facit; qui autem pecuniam vel res ecclesiæ abstulerit, sacrilegium facit, et ut sacrilegus judicandus est. Et sanctus papa Urbanus (*ep. unica*): « Res, inquit, et facultates Ecclesiæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, et sunt vota fidelium, et pretia peccatorum, atque patrimonia pauperum: si quis illas rapuerit, damnationis Ananiæ et Saphiræ particeps erit, et oportet hujusmodi tradere Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini (*I Cor. v*). » Et ut in brevi denotentur isti, secundum quod de eis Scriptura dicit, et ad rem de qua agitur pertinens esse videtur: omnes contra legem facientes, resque ecclesiæ quascumque diripientes, vel ecclesias sacerdotesque contra divinas sanctiones vexantes, sacrilegi atque indubitanter infames sacrilegi vocantur. Et heu, prohi dolor! quanti scietes, quanti quia scire nolunt, vel quid sit sacrilegium scire se dissimulant, ideo nescientes in hoc pessimum facinus proruerunt, et quotidie prorunt! Et quia hoc anathema in medio est populi Christiani, non est Deus cum eis, nec possunt stare contra inimicos suos paganos, sed fugiunt. Rogo attendat unusquisque, si propter sacrilegium quod amisit Achan filius Charmi, non potuit Israel stare ante hostes suos, eosque fugit, Domino interinante: « Non ero vobiscum, donec conteratis eum qui hujus sceleris reus est (*Jos. vii*): » si ergo uno peccante, in omnem populum deserviit furor Dei donec ille cum omni domo sua deleteretur, quid putamus de nobis fieri, qui nostro tempore tot sacrilegia fieri, tot sacrilegos impune mala agere videmus, nec solum nihil metuere, sed et in suis impietatibus exultare? Cogitandum, ne forte propter hæc et hujusmodi sit ira Dei in nos justissime superducta et clam cum rogatur Deus non exaudit. Opposit enim sibi nubem, ne transeat oratio. Et sicut Josue dictum est: « Quid clamas ad me? » ita etiam nobis orantibus dicitur, Non vos exaudiam, donec au-

feratur ex vobis sacrilegium, et tollatur de medio vestrum qui hoc pollutus est scelere. Nos tamen cum beato Josue non cessamus ad eum clamare, ipsosque sacrilegos monere, ut per confessionem, et emendationem reatus sui, dent gloriam Deo: et quoniam, ut sanctus ait Job, « dedit eis locum Deus penitentiæ » (*Job xxiv.*), « videant ipsi n. abutantur eo in superbia. Ideo denique tales divina dispensatio in iniquitate tolerat, ut ab iniquitate compescat: sed si accepta penitentiæ tempora devertunt ad culpam, et secundum duritiam suam et cor impitens thesaurizant sibi iram in die ire, districtus in ultimis Judex impensa argumenta misericordie convertet ad poenam, atque ex prærogata clementia iudicis crescentis cumulus maledictionis. Nequaquam igitur blandiantur sibi, quod illuc sustentati longanimitate Dei, inter bonos impune videntur immorari. Considerent Judam, non apostolum, sed apostatam, sibi consimilem, furem sacrilegum: audiant quid de eo beatus Pater dicat Augustinus (*in Joann., tract. 1.*): « Ecce inter sanctos est Judas, ecce fur est Judas, et ne contemas, fur et sacrilegus, non qualiscumque fur: fur loculorum, sed Dominicorum: loculorum, sed sacrorum. » Itemque: « Non sic iudicatur furtum rei private quomodo publicæ: quanto vehementius iudicandus est sacrilegus fur, qui ausus fuit non undecumque tollere, sed de ecclesia tollere: qui aliquid de ecclesia aufert, vel furatur, Judæ perditio comparatur. Talis erat iste Judas, et tamen cum sanctis discipulis Christi intrabat, exhibat, et ad ipsam cenam Dominicam pariter accessit. » Hæc verba sancti Augustini. Propter quosdam vero qui se nescire dissimulant in quibus rebus tantum scelus admittant, breviter commemorandum credimus, quod omnia que Domino offeruntur, procul dubio et consecrantur, et non solum sacrificia que a sacerdotibus super altare Domino consecrantur oblationes fidelium dicuntur, sed quidquid ei a fidelibus offertur, sive homo fuerit, sive animal, sive ager, vel quolibet artificium, vestimentum, quodcumque mobile vel immobile de his rebus, que supplementum sanctæ Dei Ecclesiæ ejusque ministris, atque ornatum præstare possunt, indubitanter Domino consecratur, et quæcumque ab Ecclesia aliquid ex his quocumque modo alienaverit, abstulerit, invaserit, vastaverit, minoraverit, sive diripuerit, quia Christus et ejus Ecclesia una est persona, et quæcumque ecclesiæ sunt Christi sunt, procul dubio sacrilegium committit. Quapropter in libro Capitularium secundo, capitulo quadringentesimo vicesimo septimo (*lib. vi. c. 321*) ita sancitur: « Omnibus nos ipsos corrigentes, posterisque nostris exemplum dantes, generaliter interdiximus ut nullus laicus homo, vel imperator, vel rex, aut episcopus, aut aliquis præfeorum, vel comitum sæculari potestate fultus, sibi per violentiam rapiat, aut a nobis competere, vel quocumque modo invadere præsumat monasterium, aut prædia; vel quascumque res, vel aliquam de monasterio abbatis aut abbatisse, et incipiat ipse vice abbatis regere et habere sub se monachos, et pecuniam possidere, que fuit Christi sanguine comparata. Talem hominem antiqui Patres nominabant raptorem et sacrilegum: et homicidam pauperum, et lupum diaboli intrantem in ovile Christi, et maxime anathematis vinculo damnandum ante tribunal Christi. De talibus memores estote scripturæ sancti apostoli Pauli ad Timotheum dicentis: « Divitibus hujus sæculi præcipe non sublimè sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo qui præstat omnia (*1 Tim. vi.*) » Tales, si Ecclesiæ correctionem non recipiunt, ethnicis et publicanis sunt similes, quibus nec vivis nec mortuis communicat Ecclesia Dei. Talibus quies sit et ibi reperiuntur cum tuba Dei clangamus, ne tacentes damnemur, ut simul cum eis pereamus. Sicut enim tantum horribilis est Deo ille qui impie agit, certe

A separatus est talis a Deo, et anathemati juste subicitur. Anathema enim nihil aliud significat, nisi a Deo separationem, sicut in Veteri et Novo Testamento iudicium de anathemate significat. Et nullus sacrilegus regnum Dei possidebit, nisi per puram probatamque et publicam penitentiam, et sanctæ Ecclesiæ, ejus præcipue, quam læsit, satisfactionem, atque per manus impositionem episcopocum, et reconciliationem. Et ut noverit se a regno Dei, et a consortio sanctorum qui jam cum Christo regnant et in æternum cum eo regnabunt, in futuro alienandum, a præsentis quoque Ecclesiæ, que et ipsa regnam Dei est, et a societate fidelium ejus in Deo alienatur. Et quisquis ille est, pro certo hoc sciat, quia, tali, nisi per satisfactionem condignam, nec vivo nec mortuo Ecclesia non communicat: sed sicut in libro beati Job dicitur: « Sepelietur in interitu » id est in pena perpetua deprimitur, « tollet eum ventus urens » (*Job xxvii.*) id est malignos spiritus, qui viventem accendit ad sacrilegii scelera, morientem trahit ad tormenta, et quoniam juxta illud Jeremiæ, « Olla succensa fuit, et facies ejus a facie aquilonis » (*Jerem. 17.*) id est cor fervens æstu prædandi, et diabolicæ suggestionis flatu inflammatum habuit, ipso urente vento, id est diabolo, raptus cum eo, in olla æternæ combustionis ardebit. Ergo et nos congregati cum Spiritu sancto, sicut Jeremias peccatorem populum quadruplici planxit alphabeto, sic et nos sacrilegos Dei et Ecclesiæ contemptores percussimus quadruplici anathematis maledicto. Sit eis clausa porta cæli, aperta janua interni, cum nullo Christiano partem habeant omnino vel societatem, sed et de reliquis ciborum illorum nihil detur pauperibus, quin potius projiciatur canibus, donec per dignam et humilem penitentiam, et congruam emendationem beneficient Ecclesiam: quam per sacrilegia et nefanda scelera exacerbaverunt. Sed quia sunt quidam, qui temporalem potius mortem quam æternam timeant, recenseamus quid sæculi leges de talibus præcipiant. In libro suprascripto capitulo quadringentesimo trigesimo primo jubetur ut capitali pena multentur qui sacrilegia, adulteria, prædationes, aut devastationes exercuerint, et omnes res eorum, tam mobiles, quam immobiles, fisco regis socientur, vel ecclesiæ, ejus res vastaverint, alienaverint, aut abstulerint, tradantur. Hæc de sacrilegis prædonibus ecclesiarum.

CAPITULUM V.

Nulli fidelium dubium est, quod Ecclesia Dei in pontificibus et sacerdotibus reliquis, quibus populus Domini commissus esse dignoscitur, constet, et eis sicuti domus quibusdam suis imitatur columnis. Sed quorundam pravorum hominum mentibus ac moribus, qui se in domo ecclesiæ nomine potius quam recta conversatione, videri appetunt, tante stoliditatis inest amentia, ut non intelligant quia status ecclesiæ ita sacerdotibus, quod absit, aliqua impulsione nutantibus infirmatur, sicuti excussis columnis domus totius fabricæ ruinam minatur, et ideo non solum suis casus periculum non metuunt, sed eosdem Dei sacerdotes vexantes: seipsos, ut pariter cum ruentibus corruant, præcipitant, impellunt. Nec attendunt, imo nec reverentur, quoniam qui eis injuriam vel contumeliam irrogant, Domino Deo nostro Jesu Christo, ejus vices agunt, injuriosi et contumeliosi existunt, et quia omnes qui Ecclesias sacerdotesque contra divinas sanctiones vexant sacrilegi habentur, atque indubitanter infames sacrilegi vocantur. Et ne quis dicat, alia nos ex nostro fingere corde, audiat sanctas sanctorum sententias de talibus ita se habentes. Clemens ab ipso sanctissimo ore Petri apostolice doctus de omnibus, in secunda ad Jacobum fratrem Domini epistola, de his qui in Patres peccant sic dicit (*epist. 1.*): « Qualis condemnatio, et qualis imminet maledictio eis qui in Patres peccant, divina nos docet Scriptura. Si enim

Cham filius Noe, cum vidisset nudum patrem suum, quoniam non cooperuit patris corporalem nuditatem, sed egressus nuntiavit eam fratribus suis, et illi vestimento eam cooperuerunt, ipse quidem Cham, et illi qui ex eo nati sunt, sub maledictione facti sunt, qui autem cooperuerunt magnam benedictionem meruerunt: multo magis isti majore et ampliore condemnatione digni sunt, qui Patribus obviare, aut contra eos insurgere nituntur; quoniam qui iis resistit Deo resistit, et qui eis injuriam vel contumeliam facit, Deo, cujus legatione funguntur, facit. » Item in tertia epistola, idem Clemens de honore episcoporum: « Si igitur vobis episcopis non obedierint omnes presbyteri, diaconi, aut subdiaconi, et reliqui clerici cuncti, omnesque principes, tam majoris ordinis quam inferioris, atque reliqui populi, tribus et linguæ non obtemperaverint, non solum infames, sed extorres a regno Dei, et consortio fidelium, ac a liminibus sancte Dei Ecclesiæ alieni erunt. Nam vestrum est eos instruere; eorum vero est, vobis obedire ut Deo, cujus legatione fungimini, dicente Domino: « Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit; et: Qui vos recipit me recipit, et qui me recipit, recipit eum qui me misit (Luc. x). » Nihil enim injustius, vel inhonestius quam filios patribus rebelles, aut clericos vel laicos doctoribus, seu discipulos magistris inobedientes vel protervos existere. Novimus enim primum hominem per inobedientiam cecidisse. Ideo omnes hoc vitium summopere cavere monemus, et quia « Dominus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam (I Petr. v). » Dominus noster mittentes nos vice sua in loco apostolorum ad prædicandum, præcipit nobis docere omnes, omnesque nobis fideliter obediens ut ipsi, existere. » Item ex decretis Anaclei papæ (epist. 2), quod episcopi a Deo sint judicandi, non ab humanis aut pravis hominibus: « Liqueat quod summi sacerdotes, id est episcopi a Deo sint judicandi, non ab humanis aut prave vitæ hominibus lacerandi, sed potius ab omnibus fidelibus portandi, ipso Domino exemplum dante, quando per seipsum, et non per alium, « vendentes et ementes eiecit de templo, et mensas nummulariorum et cathedras vendentium proprio evertit flagello, et eiecit de templo (Math. xxi). » Et sicut alibi ait: « Deus stetit in synagoga deorum in medio autem deos dijudicat (Psal. 81). » Et alibi: « Ego dixi, Dii estis, et filii Excelsi omnes (ibid.). » Nullus enim, ut reor, invenitur inter nos, qui velit suum servum ab alio quam a se judicari. Quod si præsumptum fuerit, aut multa ipse indignatione irascitur, aut potius ultionem quærit super eum. Si vero hoc inter homines agitur, quid putatis faciet Deus deorum, et Dominus dominantium, qui ultionem suorum promisit non differre servorum? Unde et ipse per Prophetam loquitur dicens: « Deus ultionum Dominus, Deus ultionem libere egit, » et reliqua (Psal. xciii). Et Apostolus inquit: « Tu quis es, qui iudicas servum alienum? suo enim Domino stabit, aut cadet (Rom. xiv). » Et ipse: « Nolite iudicare invicem, sed iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri vel scandalum (ibid.). » Et Dominus per prophetam inquit: « Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei (Zach. ii). » Nam si aliquis nunc in malum oculos alicujus principis incipit tractare, manifeste reus majestatis indicatur, et infamis efficitur, aut potius capitali sententiæ subjacet. Hæc, fratres, valde cavenda sunt, et quod homines nolunt sibi fieri, Deo deorum non debent inferre, ne forte irascatur Dominus et faciat vindictam eorum etiam in eos qui non peccaverunt; quia perit sæpissime justus pro impio. » Item in eodem decreto, ut nullus facile accusare audeat episcopum: « Apostoli, successoresque apostolorum, considerantes statuerunt ne facile commoverentur, aut lacerarentur, vel accusarentur columnæ sanctæ Dei Ecclesiæ, quæ apostoli, et successores eorum non immerito dicuntur: sed si quis adversus eos

A vel ecclesias eorum commotus fuerit, aut causas habuerit, prius ad eos concurrat charitatis studio, ut familiari colloquio commoniti, easanent quæ sananda sunt, et charitative emendent quæ juste emenda cognoverint. Si autem aliqui eos, priusquam hæc egerint, lacerare, accusare, aut infestare præsumpserint, excommunicentur, et minime absolvantur, antequam per satisfactionem, ut jam dictum est, condignam egerint pœnitentiam, quoniam injuria eorum ad Christum pertinet, cujus legatione funguntur. Nec hoc mirum: quia si quisque nostrum cuidam suorum legationem injungeret, et a quoquam impediretur, aut ab aliquo subditorum suorum despiceretur, mox indignatus irascetur, aut talia prout posset vindicaret, et ad injuriam et contumeliam sui hoc factum reputaret, et talionem, si in præsentia non posset, futuris temporibus redderet. Nam si in hominum causa hæc fiunt, quid putatis Deus faciet de suis, qui nec capillum capitis eorum perire dixerit? Unde et Dominus per Nahum loquitur prophetam dicens: « Deus æmulator, et ulciscens Dominus: ulciscens Dominus, et habens furorem: ulciscens Dominus in hostes suos, et irascens ipse inimicis suis (Nah. i). » Ex decretis Evaristi papæ, de honore episcoporum (epist. 2): « Episcopum oportet opportune et importune, atque sine intermissione Ecclesiam suam docere, eamque prudenter, regere et amare, ut a vitiis se absteineat, et salutem consequi possit æternam: et illam cum tanta reverentia ejus doctrinam debet suscipere, eumque amare et diligere, ut legatum Dei, et præconem veritatis, quia testante Veritate: « Quæcunque ligaveritis super terram erunt ligata et in cælo, et quæcunque solveritis super terram erunt soluta et in cælo (Math. xvi). » Nimis timenda est, fratres, hæc sententia, et prævidendum vobis, ne offendatis eos qui tantam a Domino habent potestatem. Et ideo potius obediendi, diligendi et summopere sunt venerandi, non detrahendi, vel lacerandi, vel ejiciendi, sed portandi et amandi, ipso dicente Domino: « Qui vos audit me audit, et qui vos spernit me spernit (Luc. x). » Ideo vobis et omnibus fidelibus scribimus, fratres, ut ab his vos caveatis, et posteris vestris non malum, sed bonum exemplum relinquatis, quoniam injuria episcoporum ad Christum pertinet, cujus vice funguntur. » Ex decretis Alexandri papæ, de non vexandis sacerdotibus (epist. 1): « Pervenit ad conscientiam apostolicæ sedis, quod nonnulli sint tam stolidi, qui Dominica præcepta, et apostolorum, eorumque successorum statuta minime observent, et eos quibus Dominus ait: « Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei (Zach. ii); » non solum tangere minime dubitant, sed etiam persequi non formidant. Et licet nos persequantur, quin nec nos sine illis, nec illos sine nobis persequi possunt, quoniam illius sumus discipuli « qui animas pro fratribus præcepi, ponere (I Joan. iii), » tamen eorum pericula et perditiones non sumus ausi celare, ne prophetica, quod absit, damnemur sententia, quæ ait: « Si annuntiaveris iniquo iniquitatem suam, animam tuam liberasti: si autem non nuntiaveris ei, sanguinem ejus de manu tua requiram (Ezech. iii). » Qui ergo sacrilega persuasionem persequuntur et lacerare nituntur episcopos, vel eos qui recte Domino sacrificant, indubitanter Dominum persequuntur et dilaniant, cujus vice funguntur. Unde Dominus ait per Joel prophetiam: « Nunquid ultionem vos reddetis mihi? et si ulciscimini vos contra me, cito reddam vobis vicissitudinem super caput vestrum (Joel. iii). » Has considerantes pietates, et pericula vitantes animarum, una cum omnibus Dei sacerdotibus, qui nobiscum in hanc sacram convenerunt urbem, et cum omnibus hujus capitis membris, sicut a beatis apostolis, ac reliquis sanctis Patribus, ac successoribus eorum accepimus, statuentes decernimus, omnes qui sanctos Patres persequuntur, aut amo-

vere vel vel dilacerare manifeste nituntur, infames esse, et alienos a liminibus Ecclesiae usque ad satisfactionem fieri: quia sic odit Deus eos qui adversus Patres armantur, ut Patrum invasores vel destructores, qui ideo infames efficiuntur, quia Patres persequuntur.» Item cujus supra: « Nulli, fratres, dubium est, quia boni a malis semper persequuntur et tribulantur. Propter quod nos oportet humiliari sub potenti manu, ut liberet nos in tempore tribulationis. Nam « sicut leo rugiens circuit quaerens quem devoret (*1 Petr. v*), » sic diabolus non cessat circuire et quaerere quos ex fidelibus perdat, et maxime eos, quos ardentiores in servitio Salvatoris eique familiares invenerit. Familiares dico, quos sibi sacrari, et in ordine apostolorum constitui coluit. Ipsi enim pro populo interpellant, et peccata populi comedunt, quia suis precibus et oblationibus ea delent atque consumunt, qui quanto digniores fuerint, tanto facilius pro necessitatibus eorum pro quibus clamant exaudiuntur.» Multum enim, ut ait Jacobus apostolus, valet deprecatio justis assidua (*Jac. v*).» Qui autem vos persequitur, ipsum cujus legatione fungimini persequitur, quia sicut ipse Filius Dei mediator fuit Dei et hominum, ita et vos ejus vice in Ecclesia estis constituti, ut inter Deum et homines legatione fungamini. Si quis autem legationem vestram impedit, non unius, sed multorum profectum avertit, et sicut multis nocet, ita a multis arguendus est, et bonorum societate arcendus, et quia Dei causam impedit, et statum conturbat Ecclesiae: ideoque ab ejus liminibus arceatur. Ab omnibus quoque talis est cavendus, et non in communione fidelium usque ad satisfactionem recipiendus. Est enim statutum olim, ut qui statum conturbat Ecclesiae, ab ejus liminibus arceatur, nec cum fidelibus communicet, qui eorum bona avertit.» Ex decretis Telesphori papae, de episcopis non arguendis, aut accusandis (*epist. 1*): « Justum est omnes in universo orbe doctores legis ea quae legis sunt sapere, et non sacerdotes Domini labiis suis, aut quibuslibet machinationibus maculare. Dum enim ipsos disponunt, aut cupiunt maculare, polius seipsos maculant et vulnerant. Dei ergo ordinationem accusat qui sacerdotes accusat, vel damnare cupit, a quibus se omnes fideles cavere debent, quia non solum qui faciunt, sed qui consentiunt facientibus rei sunt.» Ex decretis Pontiani papae, de honore episcoporum, et quod ipsi non sint infestandi, sed venerandi (*epist. 1*). « Sacerdotes non sunt infestandi, sed honorandi. In eis quoque Dominus honoratur, cujus legatione funguntur. Hi ergo, si forte ceciderint, a fidelibus sunt sublevandi atque portandi. Accusandi autem non sunt ab infamibus aut sceleratis, vel inimicis, aut alterius sectae vel religionis hominibus. Sed si peccaverint, a reliquis arguantur sacerdotibus et a summis pontificibus constringantur, et non a saecularibus, aut male vitae hominibus arguantur, vel arceantur.» Haec scilicet sunt apostolorum decreta, imo ipsius Christi dicta, quibus si quis obviare aut contradicere tentaverit, non se Christianum, sed Antichristum comprobaverit. Ergo, si sacerdotes Dei non sunt infestandi, non contristandi, non accusandi, non a saecularibus arguendi, non reprehendendi, non damnandi, non arcendi, non quibuslibet machinationibus maculandi vel dilacerandi, aut detrahendi, non aliqua injuria aut contumelia afficiendi, quin minus persequendi, excæcandi aut interficiendi. Nam de injuria vel dehonoratione sacerdotum, in jam dicto capitulari libro vi, capite 91 (98), ita scriptum habetur: « Si quis episcopo aliquam injuriam, aut injustam dehonorationem fecerit, de vita componat; et omnia quae habere visus fuerit, ecclesiae, cui episcopus praesse dignoscitur, integerrime societur, et nobis in triplo bannus noster, id est solidi LX, persolvantur, aut ipse in servitio fisci nostri serviturus semper societur, usque se redimat in triplo juxta virgildum suum, si potue-

rit. Sancta vero Ecclesia in sacerdotibus constat. Ideirco magna poena plectendi sunt qui episcopis vel reliquis sacerdotibus injuriam vel contumeliam fecerint. Nam detractio sacerdotum ad Christum pertinet, cujus vice legatione in Ecclesia funguntur.» Item ex eodem libro, capite 297 (304): « Si quis in hoc genus sacrilegi proruperit ut in ecclesiis, earumque res irruens, sacerdotibus et ministris, vel ipsi cultui, locoque aliquid importet injuriae, vel inferat ad divini cultus injuriam, in convictos, sive concessos reos capitali sententia noverit judicandum. Nec exspectetur, ut episcopus injuriae propriae ultionem deponat, cui sanctitas ignoscendi soli gloriam dereliquit. Sitque cunctis non solum liberum, sed etiam laudabile, factas atroces sacerdotibus aut ministris injurias, velut publicum crimen persequi ac de talibus reis ultionem mereri.» De his qui clerum injuriaverint. ex capitulari Caroli imperatoris (*lib. v, c. 121*): « Quicumque judex, aut saecularis adversus presbyterum, aut diaconum, aut de junioribus, absque audientia episcopi, vel archidiaconi, vel archipresbyteri, injuriam inferre praesumpserit, anathema ab omni Christianorum consortio habeatur.»

CAPITULUM VI.

Et quoniam sunt aliqui tantae cupiditatis face succensi, ut non solum sibi a Deo concessis non bene utantur, verum inconcessa ac si licita ambient, et ex his quae divinis sunt tradita et oblata cultibus, et secundum legem Domini, sancta sanctorum sunt Domino, et ad jus pertinent sacerdotum, exactiones, census ab ipsis sacerdotibus sibi exquirant, et xenis, ac pastis, vel paraveredis, seu caballorum saginationibus presbyteros affligant, cum ex eis, quae seu pro dote, seu quacunque fidelium devotione, unicuique tradita sunt ecclesiae, non aliud quodlibet servitium, nisi spirituale exigere debeant; necessarium nobis videtur, hujusmodi praesumptiones, quia contra canonicam fiunt auctoritatem, modis omnibus cohibere. Ab antiquo denique tempore a sanctis Patribus, et a nostris est majoribus constitutum, ut sicut habet episcopus in sua ordinatione omnem generaliter parochiam, cum omnibus rusticanis parochiis, quas per tricenum inconcussis possedit: ita et unusquisque presbyter in sua ordinatione ac dispositionis cura habeat parochiam suam cum dote, et decimis ecclesiae, videlicet cum sui episcopi consilio ac dispositione, secundum regulas antiquitas et divinitus constitutas, sicut olim ante incarnationem Christi a sancto Spiritu per prophetam praedictum, et post ejus ascensionem in caelos, eodem sancto Spiritu per sanctos Dei homines decretum fuisse demonstrat sanctus Basilius, exponens versum psalmi: « Convallem tabernaculorum dimetiar (*Psal. lxx*). » « Convallis, inquit, tabernaculorum dimetietur, hoc est universus orbis terrarum, qui vallis tabernaculorum pro habitaculis corporum dictus est, hic velut quadam sorte divisus atque dimensus per singula loca Ecclesiarum Dei parochiis et incolatibus dividitur, » etc. Hinc iterum scriptum est: « Distribuite domos ejus (*Psal. xlvii*), » videlicet universalis Ecclesiae, per custodiarum parochias praedicando, « ut enarretis in progenie altera, » et reliqua; quia vero facultatum et dotum ad ecclesias pertinentium dispositio secundum canonum antiquam constitutionem, ad episcoporum solummodo ordinationem, et ad presbyterorum dispositionem pertineat. Toletanum manifestat concilium, dicens (*Conc. Tolet. iii, c. 19*): « Multi, contra canonum constituta, sic ecclesias, quas aedificaverint, postulant consecrari, ut dotem, quam eisdem ecclesiis contulerint, censeant ad episcopi ordinationem non pertinere. Quod factum, et in praeteritum displicet, et in futuro prohibetur, sed omnia, juxta constitutionem antiquam, ad episcopi ordinationem et potestatem pertineant.» Quod si quaeritur, quae dicat omnia, procul dubio, decimas, primitias fructuum, et oblationes eorum et ea quae parochiis in terris, vineis, mancipiis, atque

pecuniis, seu quibuslibet rebus, quaecunque fideles abstulerint. Quae omnia sub immunitate a tribulis fiscalibus, et omni dominorum exactione libera, sub potestate et dispositione, ut diximus, episcoporum, ac regimine et dispensatione presbyterorum manere debent inconcussa. Hoc et dominus imperator Ludovicus de manso ad ecclesiam dato, et cæteris ad eam pertinentibus, in suo capitulari ita constituit (*lib. 1, cap. 61*): « Sancitum est, inquit, ut unicuique ecclesie unus mansus integer absque servitio aliquo attribatur, et presbyteri in eis constituti, non de decimis, neque de oblationibus fidelium, non de domibus, neque de atris, vel hortis juxta ecclesiam positis, neque de præscripto manso, aliquod servitium faciant præter ecclesiasticum, et si aliquid amplius habuerint, inde senioribus suis debitum servitium impendant. » At contra quidem præsumunt distringere, et injuriare, vel etiam expellere presbyteros de ecclesiis sibi commissis, vel exspoliare decimis, aut possessionibus, non timentes tot sanctorum contempere statuta Patrum, cum dicat Carthaginense concilium (*conc. Carthah. 1, can. 14*): « Si quis statuta supergressus corruperit, vel pro nihilo habenda putaverit, si laicus est, communionem; si clericus, honore privetur. » Et in sæpe facto Capitularium *lib. vii, capite 139 (134)*: « Ut nullus iudex, neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum, aut juniorem ecclesie sine conscientia pontificis per se distringat, aut condemnare præsumat: quod si fecerit, ab ecclesia, cui injuriam fecit quam irrogare dignoscitur, tandiu sit sequestratus donec reatum suum cognoscat et emendet. » Item in eodem *lib. cap. 163*, « sancitum est ut sine auctoritate, vel consensu episcoporum, presbyteri in quibuslibet ecclesiis nec constituantur, nec expellantur, et si quis deinceps hoc facere tentaverit, synodali sententia districte feriatur. » Et in *lib. ii, cap. 47 (36)*, ut ecclesie antiquitus constitutæ, nec decimis, nec nulla possessione priventur. Hæc autem deducentes ad medium, nequaquam seniorum ab eis tollimus dominium, quasi ipsi nomen senioratus in rebus sibi a Deo concessis habere non debeant, aut non possint, sed potius ecclesie episcoporum esse debeant, designamus denique gubernationem episcopi non nobis vindicamus potestatem Domini. Et qua milis et humilis Magistri discipuli sumus, presbyteris nostris humilitatis exempla et monita dare debemus, videlicet ut eis, in quorum ditione suæ consistunt ecclesie, congruum honorem et obsequium impendant debitum, id est, spirituale atque ecclesiasticum, et hoc sine ullo typho, vel contentione aut rebellionem. Salvo namque ministerii sui jure, debent se gratiosos exhibere senioribus et parochianis suis, de quorum oblatione vivunt, et cum debita humilitate spiritalia eis obsequia ministrare, quæ gratis quidem agere deberent, etiamsi nihil temporalis subsidii ab eis perciperent. Sciant igitur presbyteri secundum Apostolum omnibus sua: reddere debita, « cui honorem, honorem; cui timorem, timorem. » Et eis apletur quod subjungitur: « Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis (*Rom. xiii*). » Sed quoniam sunt nonnulli, qui ignorant, imo contemnent Dei justitiam, suæque tenacitatis statuere injustitiam, ausuque sacrilego subripiunt atque defraudant Deo debitam decimarum partem, ad suam ipsorum perniciem dicentes non se debere decimas dare de militia, de negotio, de artificio, de lanarum tonsione, et de cæteris quibuscunque sibi a Deo largitis commerciis, audiant, non nostra, sed per sacras Scripturas Dei de talibus mandata, et sancta sanctorum Patrum exempla, atque cognoscant nos nequaquam, ut illi aiunt, nunc exigere nova, sed potius repetere Dei legibus instituta, et antiquorum Patrum devotione largita. Et primo omnium attendant, quia solius Dei causa oblationes ei decimas suas sacerdotibus [*s. deest* ut] ipsi Deo dare debeant: et quia eas dando fideliter, nihil Deo,

A qui honorum nostrorum a se nobis collatorum non iudiget, conferunt, sed ei sua reddunt; et pro parvis in præsentem, maxima et sibi in futurum profutura acquirunt. Scribitur in Levitico: « Omnes decimæ terre, sive de frugibus, sive de pomis arborum, Domini sunt, et illi sanctificantur (*Levit. xxvii*). » Item in eodem: « Omnes decimæ boum et ovium, et omne quod transit sub virga, in numerum decimum quodcumque venerit, sacrificatum erit Domino. Non mutabis illud bonum malo, neque malum bono (*Levit. xxxii*). » In Deuteronomio: « In locum quem elegerit Dominus Deus vester, ut si nomen ejus in eo, illuc omnia quæ præcipio conferetis, holocausta et hostias, ac decimas, et primitias manuum vestrarum, et quidquid præcipuum est in muneribus quæ vovistis Domino (*Deut. xii*). » Item in eodem: « Decimam partem separabis de cunctis frugibus tuis, quæ nascuntur in terra per annos singulos: decimam frumenti, et vini, et olei, et primogenita de armentis, et ovibus tuis, ut discas timere Dominum Deum tuum (*Deut. xiv*). » In libro Numeri: « Omnem medullam olei, ac vini, et frumenti, et quidquid offerunt primitiarum Domino, id est Aaron, dedi, universæ frugum primitiæ, quæ gignit humus, et Domino deportantur, cedent in usus tuos. Omne quod ex voto reddiderint filii Israel, tuum erit (*Num. xviii*). » Item in eodem: « Filii Levi dedi omnes decimas Israel in possessionem pro ministerio, quo serviunt mihi in tabernaculum fœderis (*Ibid.*). » Ecce audistis, ejus sint, et cui sacrificentur, et cui dari, scilicet Deo, decimæ debeant. Sed et quæ sibi dari præcipiat: scilicet non tantum omnes omnium quæ nascuntur in terra decimas, sed etiam universas frugum quas gignit humus primitias, necnon et decimas boum, ovium, et omnium armentorum, cum primogenitis eorum, manuum quoque vestrarum decimas, ac primitias, insuper et vota, atque munera, quæ omnia vobis offerre præcipit ad locum templi sui, ut cedant in usus sacerdotum pro ministerio quo serviunt in tabernaculo Domini. Fortassis vero, dicet aliquis: Non sum agricola, non habeo unde possim dare decimas fructuum terrenorum, vel etiam armentorum. Audiatur quicumque est illic, miles sit, negotiator sit, artifex sit: Ingenium, quo pascaris, Dei est, et ideo inde ei dare debes decimas. Nam de militia, audi quid in libro dicatur Genesis de Abraham patriarcha, postquam reversus est a caede Chodorlahomor, et regum cui cum eo erant. « Cum benedixisset eum Melchisedech sacerdos Dei altissimi, dicit Scriptura, quia dedit ei Abraham decimas ex omnibus (*Gen. xiv*). » Item in eodem libro legitur, quod beatus Jacob pergens in Mesopotanniam Syriæ ad Laban, cui pro mercede viginti servivit annis, sic locutus sit: « Si Dominus, » inquit, « fuerit mecum in via per quam ambulo, et custodierit me, et dederit mihi panem ad vescendum, et vestem ad induendum, reversusque fuero prospere in domum patris mei, erit mihi Deus in Deum, et lapis iste, quem crexi in titulum, vocabitur domus Dei, cunctorumque quæ dederis mihi decimas offeram tibi (*Gen. xxviii*). » De sancto quoque Tobia legitur, quia pergebat ad Jerusalem ad templum Domini, et ibi adorabat Damium Israel, omnia primitiva sua et decimas fideliter offerens (*Tob. i*). Ecce habes quæ imiteris sanctorum Patrum exempla, qui de omnibus quæ habebant Deo decimas fideliter offerebant. Et quid hoc de laudabilibus proponimus patriarchis, cum audiamus dicentem in Evangelio a Deo reprobatum pro tumore jactantiæ Pharisæum: « Decimas do omnium quæ possideo (*Luc. xviii*). » et ipsum Deum improperantem Scribis et Pharisæis quod « prætermissis mandata Dei decimarent etiam anethum et cuminum, et omne olus? (*Matt. xxiii*). » Saltem pudeat nos Christianos, aut nolle aut non posse in hac imitari parte Pharisæos, cum audiamus ipsum sic comminantem nobis Christum: « Nisi abunda-

justitia vestra plusquam Scribarum et Phariseorum, non intrabitis in regnum caelorum (A. vj). » Et tamen hi decimas dabant omnium possidebant. Sed forte, adhuc inquires, plurimum numeratis, nondum de tonsione lanarum ad divinum nominatim protulisse praeceptum, e tibi posset sufficere quod dicitur, « ex ovis? » Sed quia, quod dictu pudori est, ex hac decimatione quidam causantur, audiant num, dicentem in Deuteronomio : « Hoc erit ius sacerdotum a populo, et ab his qui offerunt victimas, sive bovem, sive ovem immolaverunt sacerdoti dabitur armum et ventriculum, prae frumenti, vini, et olei, et lanarum partem ius tonsione, ipsum enim elegit Dominus tuus de cunctis tribubus ejus, ut stet et ministri Domini (Deut. xviii). » Adhuc autem od est amplius, hoc nescientibus innotescientibus ad memoriam reducimus, et ut ad verba beati papae Gregorii utamur, non tantum decimas rerum, sed etiam dare Deo debemus nas dierum, quod fideles quique annuatim ut agere tempore Quadragesimae. Et ne quid tur praetermissum in exsolvendis Deo decimave primitiarum debitis, noverint cuncti quid lex statuat de cibus. Scriptum est in Deuteronomio : « Cum veneritis in terram quam dabo vobis, et comederitis de panibus regionis illius, separabitis primitias Domino de cibus vestris. Sicut eis primitias separabitis, ita et de pulmentis is primitiva Domino (Num. xv). » Et ne haec a Deo largitori omnium honorum offerenda, otius ex debito reddenda, quis quolibet modo, camus subtrahere audeat, vel fraudare, quoniam differre, audiat Deum sibi in Exodo dicentem : « Non comedes primitias tuas, et primitias non tardabis offerre (Exod. xxii). » Si igitur praevicatio legis tardas dare, quanto pejus est haec non de-? Ergo si secundum Domini imperium vobis opta devota adimplere statueritis, promissa prophetam Malachiam ab eo praemia vos perere gaudebitis : « Inferte, inquit, omnem decimam in horreum meum, et sit cibus in domo mea, obiate me super hoc, dicit Dominus, si non dero vobis cataractas caeli, et effundero vobis dictionem usque ad abundantiam, et increpro vobis deplorantem, et non corrumpetum terrae vestrae, nec erit sterilis vinea in agro, Dominus exercituum, et beatos vos dicentis gentes (Malach. iii). » Et iterum Scriptura : « Honora Dominum de tua substantia, et de titis frugum tuarum, ut impleantur horrea tua ceno, et vino torcularia redundabunt (Prov. iii). » En vides, quomodo tibi magis quam Deo proficiunt decimae, quando eas citissime cenato recipis faenore. Item dicit Scriptura. « Da singuli redemptionem animarum suarum, non erunt in eis morbi, neque casus (Exod. xv). » et cum abundantia fructuum, corporis etiam equeris sanitatem. Adimus adhuc, quia diadimplendo praecepta, caelestia promereris praemia, et violando ista infernalibus tibi, utpote varicator, acquiris tormenta, nisi Deo et Ecclae poenitentia et emendatione satisfeceris con- . Etenim quia denegamus Deo primitias rerum, eo justo ejus iudicio in nostris pervertimur pri- s, ipsique revocamur ad decimam, cum deneg- novem, vix partem recipimus decimam. Ideo que messis nostra, pluviarum benedictione racta, jejuna deficit, vindemiam aut grandio utit, aut pruina decoquit, et quia ex debito mus dare Deo, ejusque sacerdoti, ex non dedamus pagano et impio militi. His igitur diliger perspeclis, monente Scriptura, Deum devote premus in dandis omnium quae possidemus in primitiis et decimis, ut ab ipso percipere samur et necessaria boni commoda tempora- et aeternae praemia felicitatis.

CAPITULUM VII.

Nunc de his arcendum est, qui rapinis diverso modo dediti, innocentibus insidias, vel damna, et mortes inferunt, domosque suas hujusmodi spoliis implent, qui comedunt panem impietatis, et vinum iniquitatis bibunt; quorum pedes incessanter ad malum currunt, et festinant ut effundant sanguinem, vel ablata omni substantia fame interficiant innocentem: et dum vel alieno sanguini insidiantur, vel fraude sibi vivendum aestimant, ut Salomon dicit, « ipsi contra sanguinem suum insidiantur, et moliantur fraudes contra animas suas (Prov. i). » Contra sanguinem quippe suum faciunt, quia quasi fuerit iudex qui iudicium in eos justum exerat, temporali morte plectuntur, contra animas autem suas, quia aeterna perditione damnabuntur, et qui ob philargyriam rapinis innocentum et caecibus invigilant, semet hoc agentes perdunt, quos Dominus per Isaiam prophetam increpat, dicens : « Vos depasti estis vineam meam, id est, populum Christianum : rapina pauperum in domo vestra (Isa. i), » in domo scilicet mansionis, et in domo corporis, dum ex ea non tantum vosmetipsos usque ad crapulam, sed et thesauros vestros repletis. Sed quid talibus imminet per eundem prophetam Dominus non tacet. « Vae, inquit, impio in malum, retributio enim manuum fiet ei (Ibid.). » Itemque : « Vae qui conjungitis domum ad domum, et agrum agro copulatis, etc. (Isa. v). » Horam, quod dictu dolendum est, numerus, quique adeo rapinae amorem imbiberunt, quasi licitum sit et pulchrum vivere rapto, nec considerant miseri et miserandi homines, quot millia hominum innocentum perimant quotidie, non gladio, quod esset utique levius, sed durissima atque atrocissima famis morte. Et possunt miseri tot homicidiorum rei esse vel una hora securi? Et certe esurienti non dare panem damnabile est, ipso Domino in extremo iudicio dicturo : « Esurivi, et non dedistis mihi manducare, etc. (Matth. xxv), » quibus subjunxit : « Ite, maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo et angelis ejus (Ibid.). » Hinc ergo colligendum, quae damnatione plectendi sint, qui aliena diripiunt, si tali animadversione feriuntur, qui sua indiscrete et immisericorditer tenuerunt. Quam multiplex autem sit rapina, et quod modis agatur, Job breviter enumerat, inquiens : « Alii terminos transtulerunt, diripuerunt greges, asinum pupillorum abegerunt abstulerunt pro pignore bovem viduae, subverterunt pauperum viam, oppresserunt pariter mansuetos terrae, agrum non suum demetunt, et vineam ejus, quem vi oppresserunt, vindemiant, nudos dimittunt homines, vestimenta tollentes quibus non est operimentum in frigore, vim fecerunt depraedantes pupillos, et vulgum pauperum spoliaverunt. Nudis et incedentibus absque vestitu, et esurientibus tulerunt spicas. De civitatibus fecerunt viros gemere, et anima vulneratorum clamabit, et Dominus inultum abire non patietur (Job xxiv). » De talibus per prophetam dicitur : « Vae ei qui multiplicat non sua usquequo, et aggravat contra se densum lutum (Habac. ii). » Densum lutum contra se aggravare est, terrena luera cum peccati pondere cumulare. Et in Evangelio Dominus ait : « Quid prodest homini, si totum mundum lucretur, animae autem suae detrimentum patiatur (Matth. xv)? » id est, quid prodest homini, si totum quod extra se est congregat, si id quod ipse est damnat? Illa enim quae rapiunt in hoc saeculo dimittunt; sed secum ad iudicium causas rapinae et suam damnationem ferunt. Audiant raptores quid de eis vas electionis Paulus, qui ad tertium caelum raptus est, dixit : « Neque rapaces, inquit, regnum Dei possidebunt (I Cor. vi). » Non ergo raptor, non predo pauperum, regnum Dei possidebit, nisi perfectam egerit poenitentiam, et injuste sublata reddiderit. Sunt enim quidam qui poenitere quidem vo-

lunt, sed rapta reddere nolunt, pessimum certe hominum genus, cui pœnitendi medicina omnino non prodest. Si enim res rapta, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur. Hi enim, ut dicit sanctus Augustinus (*epist. 54. ad Macedonium*), scelus cupiunt sibi relaxari, et illud propter quod scelus admissum est, possidere. Non ergo remittetur rapinæ peccatum, nisi restituatur ablatum, sed cum restitui potest; plerumque enim qui aufert amittit, sive alios patiendos malos, sive ipse male vivendo, nec habet unde restituat. Sciat ergo unusquisque raptor, non sibi dimitti rapinæ peccatum, nisi cum potest id quod rapuit restituat. Nam et Zachæus publicanus, qui Dominum hospilio susceperat, in vitam sanctam repente mutatus, dixit: « Ecce dimidium honorum meorum, Domine, do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum (*Luc. xix.*) » Sic ergo unusquisque raptor agat, restituat primum quod injuste abstulit, si veram pœnitentiam agere, et veram Dei misericordiam obtinere cupit. Si autem non habet unde reddat, non possumus ei dicere: Redde quod abstulisti. Quamvis, etsi aliquos sustinet cruciatus, dum existimatur habere quod reddat nulla est iniquitas, quia etsi non est unde reddat ablatam pecuniam, merito tamen, dum eam per molestias corporales reddere compellitur, peccati quo male ablata est pœnas luit. Ergo quia absque respectu timoris Dei innumera- biles rapinæ et depredationes in isto regno olim factæ sunt, et hactenus fiunt, et in oculis et in auribus Domini exercituum sunt, ideo nunc vastitatem patimur, et sterilitatem, quam Dominus quondam Israelitico populo comminabatur, dicens: « Nisi domus deserte fuerint grandes, pulchre absque habitatore, decem jugera vinearum facient langunculam unam, etc. (*Isa. v.*) » Et quoniam iudicio justo Dei, exigente pœna nostri peccati, in tantam devenimus amentiam, ut nec eam qua verberamur sentiamus, aut scire velimus correptionem, jure duplicem experimur captivitatem scilicet barbaricam, et, quod est gravius, dæmonicam; sicut Dominus testatur per Isaiam prophetam: « Propterea, inquit, ductus est captivus populus meus, qui non habuit scientiam (*Ibid.*): » scientiam utique divinum iudicium, vel suam correptionem intelligendi, vel benefaciendi. Et iterum: « Propterea dilatavit infernus animam suam, et aperuit os suum absque ullo termino (*Ibid.*): » scilicet ut insatiabili ingluvie devoret in perpetuum puniendos. « Et descendent fortes terræ, et populus, et sublimes gloriosique ejus ad eum (*Ibid.*) » Expergiscantur ergo tandem aliquando ad tantam tonitruum magnitudinem: audiant Dominum per eundem prophetam terribiliter comminantem: « Omnis, inquit, violenta prædatio cum tumultu, et vestimentum mistum sanguine erit in combustionem, et cibus ignis (*Isa. ix.*) » Omnis enim violenta iniquorum prædatio, et tumultus, ac turbæ, quibus pauperes quosque sibi- que inferiores oppresserunt, et sanguinem sanguini miscuerunt, erit in combustionem gelennæ, et cibus ignis æterni. Itemque per Psalmistam loquitur: « Propter miseriam inopum, et gemitum pauperum, nunc exurgam, dicit Dominus. (*Psal. ii.*) » id est jam jamque in proximo vindictam exercebo. Et iterum Isaias propheta dicit: « Non despiciet Dominus preces pupilli, nec viduam, si effundat loquelam gemitus. Nonne lacrymæ viduæ ad maxillam descendunt, et exclamatio ejus super deducentem eas? A maxilla enim ascendunt usque ad cælum, et Dominus exaudivit non delectabitur in illis (*Eccli. xxxv.*) » Verum quia hæc impietas non jam tantum in extraneos, sed in sua, ut ita dicamus, sævit viscera, et unusquisque carnem brachii sui vorat, timendum est ne talibus illud Apostoli contingat: « Videte, inquit, ne dum invicem mordetis et comeditis, ab invicem consummami (*Galat. v.*) » Qui enim seipsum comedit, cito deficit. Nam cui di-

cit Psalmista: « Tibi, Domine, derelictus est pauper, pupillo tu eris adjutor (*Psal. x.*) Ipse eripiet inopem de manu fortium ejus, egenum et pauperem a diripientibus (*Psal. xxiv.*) » Sane statuta Ecclesiæ antiquæ præcipiunt, eorum qui pauperes opprimunt dona a sacerdotibus esse refutanda (*concil. Carthag. iv, cap. 94.*) et merito, cum sint apud Dominum abominabilia, testante super hoc Scriptura: « Qui offert, inquit, sacrificium de substantia pauperis, quasi qui victimat filium in conspectu patris (*Eccles. 34.*) » De ditibus quoque, et potentibus, qui pauperes opprimunt, in libro vi, Capitularium capitulo 418 (34), sic continetur: « Ut judices, aut potentes, qui pauperes opprimunt, si admoniti a pontifice suo se non emendaverint, excommunicentur. » Et ipsi quidem, nisi condignam de talibus gesserint pœnitentiam, sicut beatus testatur Paulus de rapacibus, « regnum Dei non possidebunt (*I Cor. vi.*) » Cæterum regalis potestas tales punire debet secundum antiquorum regum sanctiones de his prolatis qui infra regnum rapinam fecerint (*lib. vi Capitul., cap. 288.*) vel apud quam scelus agnoscitur, et pars rapinæ inventa fuerit, sive de eis qui diripienda indicare reperiuntur. Inter quæ de eo qui facultatem depredationis dederit, vel si quis factam dividerit, præcipitur libro vi, Capitularium capite 384 (289) ut vivus comburatur. Itemque capitale supplicium excipiat qui violentiam commisisse dignoscitur.

CAPITULUM VIII.

Est præterea quædam execrabilis species rapinæ, vel potius sacrilegii, quam ex ipso actu rustici raptum vocant, quod quantum sit malum, et non tantum divina, sed humana quoque auctoritate damnatum paucis monstrabimus verbis ad cautelam omnium Christianorum nobis commissorum. Ac primo de puellis raptis, ac necdum desponsatis, quid sacri canones præcipiant, retexere duximus necessarium. In concilio Chalcedonensi ubi sexcenti triginta Patres adfuerunt, capite 27, ita habetur: « Eos qui rapiunt puellas sub nomine simul habitandi, cooperantes, et conniventes raptoribus, decrevit sancta synodus, si quidem clerici sunt, decidant gradu proprio; si vero laici, anathematizentur. » Quibus verbis aperte datur intelligi, qualiter hujus mali auctores damnandi sint, quando participes et conniventes tanto anathemate feriuntur: et quod juxta canonicam auctoritatem ad conjugia legitima raptas sibi jure vindicare nullatenus possunt. De desponsatis vero puellis, et ab aliis raptis, ita in concilio Ancyrano capite 10, legitur: « Desponsatas puellas, et post ab aliis raptas, placuit erui, et eis reddi quibus arte fuerant desponsatæ, etiam si eis a raptoribus vis illata constiterit. » Proinde statutum est a sancto conventu, ut raptor publica pœnitentia mulctetur, raptæ vero, si sponsus eam recipere noluerit, et ipsa ejusdem criminis consentiens non fuerit, licentia nubendi alii non negetur. Quod si et illa consentit, simili sententiæ subiaceat. Quod si post hæc ei se jungens præsumpserit, utrique anathematizentur. Quid autem lex imperatorum de hujuscemodi raptoribus jubeat, in libro v, capite 239 scire volens reperiet. Item in libro vii, capite 247, de raptoribus viduarum vel virginum ita decernitur: « Sancitum est, ut raptores viduarum vel virginum ab Ecclesiæ communionem pellantur. » Item, de his qui rapiunt feminas, ut eas non habeant uxores, et quod de raptis agendum sit, ex eodem libro, capite 305. « Placuit, ut hi qui rapiunt feminas, vel furantur, aut seducunt, ut eas nullatenus habeant uxores, quamvis eis postmodum conveniat, et eas dotaverint, vel nuptialiter cum consensu parentum suorum acceperint. Si quis autem uxorem habere voluerit, canonicè et legaliter eam accipiat et non rapiat. Qui vero eam rapuerit, vel furatus fuerit, aut seduxerit; nunquam eam uxorem habeat, sed propinquis suis eam legibus reddat, et in triplo bannum Domi-

nicum componat, insuper canonice publicam pœnitentiam gerat, ad quod omnes una voce clamaverunt, dicentes : Ista omnes tenere firmiter volumus, et in perpetuum ab omnibus conservari optamus. » Ergo decernimus et nos, secundum constitutionem antiquam, ut nullus occultas nuptias, aut raptum faciat, vel quam propinquus habuit ducat uxorem, sed dotatam, et a parentibus traditam, per benedictionem sacerdotum accipiat, qui vult uxorem, sicut in libro suprascripto capite 179 (127) monetur his verbis : « Sancitum est, ut publicæ nuptiæ ab his qui nubere cupiunt fiant, quia sæpe in nuptiis clam factis gravia peccata, tam in sponsis aliorum quam in propinquis sive adulterinis conjugis, et, quod pejus est dicere, consanguineis, accrescunt vel accumulatur. Ex his autem procreari solent cæci, claudi, gibbi, et lippi, sive alii turpibus maculis aspersi, et hoc ne deinceps fiat omnibus cavendum est. Sed prius conveniendus est sacerdos, in cujus parochia nuptiæ fieri debent, in ecclesia coram omni populo, et ibi inquirere una cum populo ipse sacerdos debet, si ejus propinqua sit, an non, aut alterius uxor, vel sponsa, vel adultera. Et si licita et honesta pariter omnia invenerint, tunc per consilium et benedictionem sacerdotis, et consultu aliorum hominum honorum, eam sponsare et legitime dotare debet. Scribit namque de legitimo matrimonio beatus Augustinus ita : Talis esse debet quæ uxor habenda est, ut secundum legem sit casta in virginitate, et dotata legitime, et a parentibus tradita sponso, et a paranympis accipienda, et ita secundum legem, et Evangelium publicis nuptiis honestata, in conjugio licite sumenda, et omnibus diebus vitæ suæ, nisi ex consensu et causa vacandi Deo, nunquam propter hominem separanda, et si fornicata fuerit, et vir ejus voluerit, dimittenda, sed illa vivente, altera non ducenda, quia « adulteri regum Dei non possidebunt (I Cor. vi) : » et pœnitentia illi accipienda. Nolite vos, viri, habere uxores, quarum priores mariti vivunt, adulterina enim sunt ista conjugia. Et hoc, ut diximus, omnino providendum est, ne ejus sit propinqua, quia scriptum est : « Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedet, ut revelet turpitudinem ejus (Levit. xviii). » Similiter scriptum est : « Cum uxore proximi tui non coibis, nec seminis ejus commistione maculaberis (Ibid.). » Et in decretalibus papæ Gregorii legitur (GREG. II in synodo Romana 1) : Si quis diaconam, aut monacham aut eomatrem spiritualem, aut fratris uxorem, aut neptem, aut novercam, aut nurum suam, aut consobrinam, aut de propria cognatione, vel quam cognatus habuit duxerit uxorem anathema sit : et responderunt omnes tertio, Anathema sit. Item : Si quis viduam rapuerit, vel furatus fuerit uxorem, vel consentientes ei, anathema sit. Et si quis virginem, nisi desponsaverit eam, rapuerit vel furatus fuerit, consentientes ei, anathema sit : et responderunt omnes tertio, Anathema sit. Et alibi in canonibus præceptum est, ut nemo usque ad affinitatis lineam, et propinquitatem sui sanguinis connubia ducat, neque virginibus, sine benedictione sacerdotis, quis nubere præsumat, oppido enim ista cavenda sunt ne fiant. Sed postquam ista omnia probata fuerint, et nihil impedierit, tunc si virgo fuerit, cum benedictione sacerdotis sicut in sacramentario continetur, et cum consilio multorum honorum hominum, publice et non occulte ducenda est uxor, ut boni ab his filii Domino miserante procreentur, et non tales sicut superius dictum est. Item in libro vi, capitulo 419 (306). Si quis non æquo gradu, sed incestuoso ordine, cum iis personis, quibus a divinis regulis prohibitum est, se junxerit, usquequo post [dele post] pœnitentiam sequestrationes testentur, utrique communione priventur, et neque in palatio habere militiam, neque in foro agendarum causarum licentiam habebunt.

A Nam si se quoquo modo prædicto incesto junxerint, episcopi, seu presbyteri, in quorum diocesi vel pago actum fuerit regi vel iudicibus scelus perpetratum denuntient, ut cum ipsis denuntiatum fuerit, ab eorum communione aut cohabitatione sequestrentur. Res autem eorum ad primos parentes, usque ad sequestrationem perveniant, sub ea conditione, ut antequam segregentur, per nullum ingenium, neque per parentes, neque per emptionem, neque per auctoritatem regiam, ad proprias perveniant facultates, nisi præfatum scelus sequestrationis separatione, et pœnitentia fateantur. Item ex libro legum Theodosii III, capite 12 (Codex Theod. lib. III, tit. 12). Quod incesti non sint legitimi hæredes, sed infamia sint notatæ utræque personæ. Quapropter iterum iterumque auctoritate ecclesiastica interdiximus, ut deinceps, sicut canones ecclesiastici prohibent, nullus Deo devotam virginem, nullus sub religionis habitu consistentem, sive viduitatis continentiam professam, vel sui proximam generis, aut etiam de cujus admistione incestiva notam possit subire infamiæ, illicito connubio, aut vi, aut consensu accipiat conjugem : quia nec verum poterit esse conjugium, quod a meliori proposito deducitur ad deterius, et sub falsi nominis culpa, incestiva pollutione et fornicationis immunditia perpetratur. Hoc vero nefas si agere cujuslibet gentis amodo homines sexus utriusque tentaverint, ab invicem omnimodis separati exsilio perpetuo relegentur. Item in libro vi, capite 412 (309). Scire vos convenit, quia blasphemiam Deo irrogat, qui cum Deo sacra, vel cum velata femina se commaculat. Item capite 413 (310). Si clericus cum velata femina, vel cum Deo sacra se maculaverit, proprio honore privetur. Item capite 414 (311). Sciendum est omnibus, quod Deo sacratarum feminarum corpora per votum propriæ sponsionis, et verba sacerdotis Deo consecrata, templa esse Scripturarum testimoniis comprobantur : et ideo violatores earum sacrilegi, ac juxta Apostolum filii perditionis esse noscuntur (I Cor. III).

CAPITULUM IX.

Sane quoniam hæc pestis non tantum populares quoslibet, sive superioris, sive inferioris ordinis, occupat homines, verum, quod non sine nostro pudore, et cum maximo fatemur dolore, ecclesiasticas commaculat dignitates : in tantum in ipsi quoque sacerdotes, qui ab aliis debuerant hujus putredinem morbi resecare, computrescant in stercore luxuriæ : nec sua solum ignominiosa contenti perditione, bonorum etiam sacerdotum vitam sua lædant infami opinione, dum a sæcularibus dicitur : Tales sunt sacerdotes ecclesiæ : et sic dantes aliis offensionem vituperant ministerium sanctum, insuper et canonica sanctorum statuta violant Patrum, quibus interdicitur cum feminis accessus et frequentatio ac cohabitatio clericorum : cogimur et priorum quædam commemorare decreta Patrum, et contra nova recrudescentium semper genera morborum, nova quærere experimenta medicamentorum. Unde nunc ea retexemus, quæ de talibus a bonæ memoriæ prædecessore nostro Hincmaro præsule in conventu presbyterorum in metropoli civitate Rhemorum habito, dicto et scripto prolata sunt anno ab incarnatione Domini 852. hoc modo (HINCMARUS ad presbyteros, cap. 12. Hinc usque ad cap. X Hincmarus) : De accessu autem frequentatione ac cohabitatione clericorum cum feminis, unde secundum sacros canones in omnibus synodis specialiter interdiximus, firmiter et expresse atque sollicite a nobis et a commissis nostris est inquirendum. Sicut enim his qui Domini in carne adventum præcesserunt, et his qui subsequuntur, pro temporum ratione sunt sacramenta disparia : ad religionem tamen unius ejusdemque fidei et salutis recurrentia, et, ut scriptum est, « pertransibunt plurimi, et multiplex erit scientia.

(*Dan. xii*), » per incrementa temporum, tam per seipsum, quam et per angelos in Veteri Testamento in Novo autem similiter per se, et per doctores catholicos ac magistros Ecclesiæ, qui et attestante propheta angeli nominantur (*Maluch. ii*), aucta est sublimitas et multiplicatio præceptorum, Per se quidem Dominus in paradiso Adæ, et post diluvium Noe mandata, et Abrahæ de circumcissione dedit præceptum, legem autem per angelos Moysi mediatori inter se et populum, ut ostendit apostolus. In novo autem Testamento incarnatus per se, dicens : « Audistis quia dictum est : Diliges proximum tuum, et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros (*Matth. v*) ; » et : « Nisi abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum et Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum (*Ibidem*) ; » et : « Dictum est antiquis : Qui occiderit, reus erit iudicio (*Ibidem*), » etc. : et per sanctos suos, de quibus dictum est : « Non vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis (*Matth. x*). » Per incrementa temporum virtutem castitatis exerescere, maxime autem apud ministros Ecclesiæ docuit, decernens hoc modo per mysticam Nicænam synodum (*can. 3*) : « Interdixit per omnia magna synodus, non episcopo, non presbytero, non diacono, nec alicui omnino qui in clero est, licere subintroductam habere mulierem, nisi forte matrem, aut sororem, aut amitam, vel eas tantum personas quæ suspensiones effugiunt. » Et inde lex a Christianis imperatoribus est promulgata hoc modo (*Codex Theod. de episc. eccl. et cler. l. xlv*) : « Quicumque clericatus utuntur officio, extranearum mulierum familiaritatem habere prohibentur : matrum, sororum, vel filiarum sibi solatia intra domum suam noverint tantum esse concessa. » Sed quia sub occasione istarum personarum aliæ mulieres subintroducui cœperunt, sancti Africani canones decreverunt (*concilium Afric. can. iii*), ut nec ipsi episcopi, aut presbyteri, soli habeant accessum ad viduas, vel virgines, vel ab quascunque feminas : sed ubi aut clerici presentes sint, aut graves aliqui Christiani. Unde, sicut beatus Gregorius ad ministros Ecclesiæ Romanæ scripsit (*lib. vii, indict. 2, epist. 39*), beatus Augustinus nec cum sorore habitare consenserit, dicens : Quæ cum sorore mea sunt, sorores meæ non sunt. Et ex hoc dicit sanctus Gregorius ; « Docti ergo viri cautela, magna nobis debet esse instructio. Nam inhonestæ [incaute] præsumptionis est, quod fortis pavet, minus viladum non timere. Sapienter enim illicita subtrahit [superat], qui didicerit etiam non uti concessis. » Et quoniam tunc temporis, novella adhuc fide, de legitime conjugatis, atque a conjugio ad continentiam conversis, clerici liebant, unde et Apostolus, si de conjugatis agendam erat, unius uxoris virum ad summum sacerdotium præcipit eligi (*I Tim. iii ; Tit. i*) : hinc Christiani imperatores legem decreverunt, dicentes (*Novella Justiniani 123, c. 29*) : « Presbyteris, et diaconis, et subdiaconis, et aliis in clero scriptis, non habentibus uxores, secundum regulas divinas interdiciamus et nos, mulierem habere in sua domo excepta matre, et filia, et sorore, et aliis personis, quæ omnem querelam effugiunt. Si quis autem adversus istam observationem mulierem in sua domo habuerit, quæ potest suspicionem inferre turpitudinis, et ille a clericis suis audierit quod cum tali muliere non debeat habitare, et noluerit eam sua domo repellere, vel accusatore emergente probatus fuerit inhoneste cum tali muliere versari, tunc episcopus secundum ecclesiasticos canones, clero eum repellat, curiæ civitatis, cujus clericus est, tradendum. » Et, ut sanctus Innocentius, et prædecessor ejus Siricius scribunt (*Innocent. epist. 2, ad Victricium*), si priscis temporibus sacerdotes Dei de templo anno vicis suæ non discedebant, sicut de Zacharia legimus, nec domum suam omnino tangebant, quibus utique propter sobolis suc-

cessionem uxoris usus fuerat relaxatus, quia ex alia tribu, et præter ex semine Aaron, ad sacerdotium nullus fuerat præceptus accedere : quanto magis hi sacerdotes vel levitæ pudicitiam servare debent, quibus vel sacerdotium, vel ministerium sine successione est, nec præterit dies, qua vel a sacrificiis divinis, vel a baptismatis officio vacent ? Nam si Paulus etiam laicis scribit, dicens : « Abstinet ad tempus, ut vacetis orationi (*I Cor. vii*) : » multo magis sacerdotes quibus orandi et sacrificandi iuge officium est, semper debebunt ab eiusmodi consortio abstinere. Qui si contaminatus fuerit a carnali concupiscentia, quo pudore vel sacrificare forsitan usurpabit ? aut qua conscientia, quove merito exaudiri se credit, cum dictum sit : « Omnia munda mundis, coinquinatis autem et infidelibus nihil mundum ? (*Tit. i*). » Et ne quis dicat, Si habito cum mulieribus, sufficit mihi conscientia mea dicente Apostolo : « Gloria mea hæc, testimonium conscientiæ nostræ (*II Cor. i*) : » attendat quod item idem dicit Apostolus, per quem, ut ipse fatetur, veraciter loquitur Christus : Providentes bona non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus (*Rom. xii*). » Quoniam, Augustino docente, sanctorum, quibus Dominus dicit, « Sancti estote, » conversatio non solum sancta, sed debet esse et cauta : ne forte cum mala non sit per lasciviam, sit mala per negligentiam. Et item Apostolus præcipit : « Ut sine offensione omnibus simus (*I Cor. x*) : nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum (*II Cor. vi*). » Et : « Ne pereat in nostra conscientia frater, propter quem Christus mortuus est. Sic » inquit, « peccantes in fratres, et percutientes conscientiam eorum infirmam, in Christum peccatis (*I Cor. viii*). » Et ideo repleti Spiritu sancto statuerunt sancti patres nostri, ut ministri altaris mulieribus non cohabitent, neque subintroducant secum mulieres : ne vel concupiscentiæ urant, vel consensu pessimo polluant, et ne vel mala suspitione infirmorum conscientias maculent. Proinde de concubitu presbyterorum cum feminis, per parochianos, vel vicinos cujuscunque presbyteri, inquirere non laboramus. Abolita est quippe vetus hæresis, quæ Cynica, id est canina, propter impudicitiam fuerat appellata, dicens concubitum esse naturalem, et ob id agendum sine verecundia publice, cum legamus primos homines post peccatum inobedientiæ sensitisse concupiscentiam in membris genitalibus, et a mutuis conspectibus contexisse. Nam licet humane mentis cæcitas in operatione turpitudinis, divinis et angelicis atque sanctorum qui in cælis sunt oculis abscondi non possit : tamen etiam quilibet rusticanus concumbens, et cum propria conjugate, prout potest plurimorum divitatis aspectus : quanto magis presbyter, si sensum hominis habet, malum agens curabit abscondere, propter quod patefactum scit se non solum ecclesiasticum gradum amittere, sed et sua quælibet in sæculo perdere ? Non igitur de hoc inverecunde quærimus, quod et Apostolus non nudo, sed velato nomine, loquens apud legitime conjugatos, statuit appellare, dicens : « Iterum revertimini in id ipsum (*I Cor. vii*). » Et : « Ne quis circumveniat in negotio fratrem suum (*I Thess. iv*). » Tantummodo autem de accessu et frequentatione, ac cohabitatione presbyterorum contra canonicum interdictum cum feminis, per tales homines inquiremus, sicut sancti Africani canones jubent (*Conc. Afric., can. 96, 98*), id est, quos publice leges ad accusationem, vel ad testimonium recipiant, sive in mallo, sive in audientia. Qui testes, exemplum Danielis, et sicut leges præcipiunt, examinantur. Et si quisque presbyter, non solum in nostra parochia, sed in nostra diocesi, confessus, vel legali ac regulari iudicio fuerit convictus de cohabitatione, vel frequentatione, sive accessu cum feminis contra canones, dicente Apostolo : Si quis non

lierit verbo nostro, sive per verbum, sive per
 lolam, hunc notate, et nolite commisceri cum eo
 hes. III): » modis omnibus, secundum decreta
 i Gregorii, sine gradus sui restitutione depone-
 juxta Capitulum magni Leonis papæ quo dicit
 I, episcopis per Campaniam): « Hæc itaque ad-
 itio nostra denuntiat, quod si quis fratrum con-
 læ constituta venire tentaverit, et prohibita
 ausus admittere, a suo se noverit officio sub-
 endum, nec communionis nostræ futurum esse
 ortem, qui socius esse noluit disciplinæ. Ne quid
 sit, quod prætermissum a nobis forte credatur,
 ia decretalia constituta tam beate recordationis
 centii, quam omnium decessorum nostrorum,
 de ecclesiasticis ordinibus et canonum pro-
 rata sunt disciplinis, ita a vestra dilectione cu-
 ri debere mandamus, ut, si quis in illa com-
 rit, veniam deinceps sibi noverit denegari »
 iam et beatus Augustinus suo archiepiscopo
 bundantio presbytero suæ parochiæ ita scrip-
 pist. 216): « Qui cum non ambularet vias ser-
 m Dei, non bonam famam habere cepit. Qua
 onterritus, non tamen temere aliqui credens,
 plane sollicitior factus, operam dedi, si quo-
 o possem ad aliqua malæ conversationis ejus
 pervenire indicia. Ac primo comperi eum
 niam cujusdam rusticani de vi-o apud se
 nendato intervertisse, ita ut nullam inde pos-
 roabilem rationem reddere. Deinde convi-
 atque confessus est, cum secum nullum cle-
 u haberet, apud quamdam malæ famæ mu-
 n prandisse et cenasse, et in vicinia, et in
 m domo mansisse. Nam quæ negavit Deo di-
 que occultare permissus non est judicavi. »
 lerea, sicut Gregorius decrevit, per idoneos,
 emisimus, testes, sacramento inquiretur de
 famæ presbytero: et qui proinde jurabunt,
 nodo jurent: De hoc quod me interrogatis de
 resbytero quid inde sciam, me sciente nec
 læcium tibi dicam, nec veritatem reticebo, sic
 eus adjuvet, et isti sancti Dei. Post istud sa-
 entum, interrogari debet hoc modo: Sancti
 res præcipiunt ut presbyter talem accessum
 quantationem ac cohabitationem cum femi-
 n habeat, unde mala suspicio, et inconve-
 sacerdoti fama possit exire. Propterea dic
 si vidisti, aut pro certo scis, talem accessum
 equentiam aut cohabitationem habere femi-
 um isto presbytero, unde mala suspicio esse
 t, et mala fama possit exire, illo sacramento
 modo jurasti, ut veritatem inde non reticeas,
 ndacium inde non dicas. Exceptis accusato-
 , septem sint testes idonei, qui inde verita-
 per sacramentum dicant, ex quibus sex ju-
 et septimus, si conditio vel qualitas personæ
 ittit, ad iudicium exeat quod illi sex veritatem
 per sacramentum dixerunt: quia multi jam
 hensi apud nos habentur, quoniam pretio
 lecti se perjuraverunt. Et si hoc modo præ-
 r convictus fuerit de inconvenienti cohabita-
 cum feminis, deponetur, sicut Zozimus papa
 vit, dicens (epist. ad Hesychium, cap. 2):
 t quisquis hoc postposita Patrum et aposto-
 Sedis auctoritate, neglexerit, a nobis distri-
 vindicandum, ut loci sui minime dubitet sibi
 constare rationem, si hoc putat post tot pro-
 nes impune posse tentari. Contumeliæ enim
 fit, quidquid interdictum toties usurpatur. »
 e est statutum, quod et in Evangelio est con-
 tum, ut in ore duorum vel trium testium
 mane verbum (Matth xviii): et Apostolus
 hæc præcipit (I Tim. v), in cuius persona,
 o dicit, omnium Christi sacerdotum nume-
 rudivit, ut accusatio adversus presbyterum
 recipiatur, nisi sub duobus vel tribus testi-
 Et sacrum Nicænum concilium, neophytum
 ipum a duobus vel tribus testibus redargu-
 clero abstinere præcipit (Can. II). Sed quia
 storia Susannæ (Dan. xii) duos testes, qui

A idonei videbantur; et in historia Nabutæ (III Reg.
 xvi), verum et in historia passionis Domini (Matth.
 xxvi), duos testes dixisse falsum testimonium legi-
 mus: quoniam Christus Dei virtus et Dei sapientia
 dicit: « Per me conditores legum justa decernunt
 (Prov. ix), » etc., et sanctus Gregorius frequenter in
 epistolis suis causam ministrorum ecclesiasticorum
 legaliter et regulariter præcipit definiri: et sanctus
 Augustinus exponens sententiam Apostoli (In libro
 de penitent.), « Si quis frater nominatur fornicator
 (II Cor. v), etc., dicit: Noluit Apostolus hominem ab
 homine judicari ex arbitrio suspicionis, vel etiam
 extraordinario usurpato iudicio, sed potius ex lege
 Dei, secundum ordinem Ecclesiæ, sive ultro confes-
 sum, sive accusatum, atque convictum: eam nomi-
 nationem volens intelligi, quæ sit in quemquam,
 cum sententia ordine judiciario, atque cum integri-
 tate profertur. Nam si nominatio sola sufficit, multi
 damnandi sunt innocentes: quia sæpe falso in
 quoquam crimen nominatur. In accusatione præ-
 sbyterorum, de numero testium idoneorum aucto-
 ritatem legum sequendam vidimus, ut septem scilicet
 testes idonei, ut supra diximus, requirantur: et,
 si ratio vel causa coegerit, quatuordecim vel viginti
 et unus testes querantur, ut veritas patefacta mon-
 stretur. (Hincmarus, *ibid.*, c. 23). Si autem mala fa-
 ma ex verisimilitudine per parochiam de presbyte-
 ro exierit, et accusatores atque testes legales defue-
 rint, ne infirmorum corda de mala fama presbyteri
 percutiantur, et ne vituperetur ministerium no-
 strum, neque securiores presbyteri existentes li-
 centius in peccatum labantur, secundum decretum
 Gregorii junioris (epist. 9) sit iusjurandum in me-
 dio, et habeat malæ famæ presbyter in sacramen-
 to purgationis suæ eum testem, quem habebit et
 iudicem. (Hincmarus, *ibid.*, cap. 24.) Et quoniam
 legimus in epistolis beati Gregorii sæpe infama-
 tum sacerdotem in purgatione suæ famæ tantum
 C iusjurandum præbuisse, et legalis atque aposto-
 lica et canonica auctoritas, trium testium testi-
 monium recipit ad condemnationem, non ab re
 videtur si recipiatur ad purgationem. In historia
 quoque sacra, et in epistola beati Gregorii, legimus
 beatum Petrum apostolorum primum, cum a fide-
 libus reprehensus fuit, cur ad gentes intrasset,
 humili eos ratione placasse, atque in causa repre-
 hensionis suæ etiam testes adhibuisse, dicens: « Ve-
 nerunt autem mecum, et sex fratres isti (Act. II), » et
 Carthaginenses canones decernunt (Conc. Carthag.,
 cap. 20), ut si presbyteri vel diaconi fuerint accu-
 sati, adjuncto sibi ex vicinis locis proprius episco-
 pus legitimo numero collegarum, id est una secum
 in presbyteri nomine sex, in diaconi tres, ipsorum
 causam discutiant. Auctoritati convenire dicimus,
 ut si presbyter infamatus fuerit, et accusatores
 vel testes idonei defuerint, secundum qualitatem
 ac quantitatem causæ atque personæ, et utilita-
 tem ac sanctionem cordium infirmorum, aut sin-
 gulis, aut cum aliis duobus testibus, aut cum aliis
 sex testibus, seipsum sacramento a mala opinione
 purget. Et non est contrarium decretum Gregorii
 junioris, si plures testes ad purgationem infamati
 presbyterii requirantur: quia scribens idem ponti-
 fex ad Bonifacium Moguntinum episcopum per De-
 nuaktum presbyterum dicit, ut si probari idoneis
 testibus presbyter infamatus nequiverit, sit iusju-
 randum in medio: et non definiat, utrum ipse
 solus an cum aliis juret. (Hincmarus, *ibid.*, cap.
 25.) Et quoniam, ut scriptum est (Job. iv), et
 in angelis reperta est nequitia; et teste Malachia
 propheta (Malach. II), atque evangelista Joanne
 (Apoc. I), sacerdotes angeli appellantur; et ex-
 perti sumus quosdam ad invicem conspirasse, ut
 se mutuo in sua purgatione adjuvarent, sed reve-
 ra nocerent, sicut et presbyteri pleni iniqua cogi-
 tatione adversus Susannam conspiraverunt (Dan.
 xv): non incongruum videtur, ut cum credibili
 misso episcopi, presbyteri, qui in purgatione
 infamati sacerdotis, et una cum eo, ad iusju-

randum se optulerint, talem examinationem per advocatum infamati presbyteri recipiant, ut in sacramento se Deo non perdant, sicut quosdam hincjam revictos comperimus. (HINCJARUS, *ibid.*, cap. 26.) Quia vero, ut sanctus Augustinus dicit, nova morborum genera nova quærere cogunt experimenta: hæc, præfatis auctoribus instructi, non præjudicantes, si quæ sunt, sanius intelligentium sententiis, hoc modo agenda vidimus, quatenus et presbyteros a luxuriæ præcipitio revocare, et toties repetitam canonum prohibitionem a prævaricatoribus quoquo modo possimus evindicare, et nos de dissoluta correptione non judicemur, sicut Heli sacerdos damnatus est, quia filios suos segnus ac levius quam debuerat corripuerat, et ipse et filii ejus perierunt (*I Reg. II*). Quia, ut Leo dicit (*epist. 3, ad Januar.*), « inferiorum ordinum culpæ ad nullos magis referendæ sunt, quam ad desides negligentisque rectores, qui multam sæpe nutriunt pestilentiam, dum necessariam dissimulant adhibere medicinam. » Et sanctus Gregorius dicit: « Qui non corrigit resecanda, committit. » Et item Leo scribens ad Januarium episcopum, singulis nobis dicit: « Non autem dubitet dilectio tua, nos si, quod non arbitramur, neglecta fuerint quæ pro custodia canonum, et pro fidei integritate decernimus, vehementius commovendos. » Quia, ut Hilarus papa dicit: Non minus in sanctarum traditionum delinquitur sanctiones, quam in ipsius Domini injuriam prosilitur. Qualiter autem his agendum sit, qui per contemptum in sanctarum traditionum sanctiones delinquant, vel in ipsius Domini injuriam prosiliunt, sanctus Leo ad Rusticum episcopum decernit hujusmodi inquit: « Lapsis ad promerendam misericordiam Dei privata est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa. A qua discretionis regula Spiritu sancto promulgata non licet nobis quacunque pietate indebita declinare: quia etsi debetur compassio proximis, rectitudo tamen debetur vitiis. » Unde sancta Scriptura simplicitati rectitudinem semper conjungit, quia simplicitas sine rectitudine fatuitas est. Simplicitas igitur erga vitia, sicut catholici doctores dicunt, dissoluta et stulta est; et rectitudo erga proximos, sine pietatis simplicitate, austera existit et dura. »

CAPITULUM X.

Omni fidelium ordini denuntiamus, cavendos esse summopere libidinis æstus, Domino per Evangelium præcipiente: « Sint lumbi vestri præcincti (*Luc. XII*). » Denique cum oporteat nos contra reliqua vitia omni virtute resistere, contra libidinem non tam expedit repugnare quam fugere. Unde et apostolus Paulus præcipit dicens: « Fugite fornicationem. Omne peccatum, quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat (*I Cor. VI*); » et iterum: « Fornicatores et adulteros judicabit Deus (*Hebr. XII*); » et cum ibidem dicat Apostolus: « Templum Dei sanctum est, quod estis vos (*I Cor. III*): itemque: « Empti estis pretio magno, glorificate et portate Deum in corpore vestro (*I Cor. VI*): » absit ut brevi oblectatione miseræ carnis tollentes membra Christi, faciamus ea membra meretricis. Luxuria nempe carnis, cum Deo sit odibilis, ideo bonis omnibus est notabilis, quoniam statim per seipsam est turpis. Cujus prima tela sunt oculorum, secunda verborum; sed qui non rapitur oculis, potest resistere verbis, et qui delectationem refrenat libidinosæ suggestionis, non transit ad consensum libidinis. Convalescit vero luxuria epulis, exardescit saturitate nimia ventris, perfodit animam stimulo ebrietatis. Inter delicias namque pudicitia servatur difficile. Denique saturitas cibi et potus mentem ad lusum, carnem movet ad luxum. Nec ideo tanquam sint deliciæ potentum, minor debet esse cautela pauperum: quoniam et in serico, et in pannis, exercet libido jus suæ potestatis: nec

timet purpuram regum, nec spernit squalorem mendicantium. Hæc, cum vitam animæ perimat, et cor auferat, cæcitatem quoque menti ingerit, ipsum etiam corpus cito debilitat, fractumque in miseram celeriter senectutem præcipitat, et nisi solius Dei miserantis pietas manum benignissimæ extendens clementiæ, jacentem sublevet, et antequam mors veniat, resipiscere faciat, in infernum hominem mergit, et in pœnas tartari pertrahit. Væ denique illi, qui tunc habuerit terminum luxuriæ quando et vitæ. Idcirco nobis necessarium omnimodis est obtemperare salubri consilio Scripturæ monentis: « Post concupiscentias tuas non eas, et a voluntate tua avertere (*Eccli. XVIII*); » et iterum: « Mortificate membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, et immunditiam, et concupiscentiam malam (*Colos. III*), » etc. Hoc omni gradui, omni ordini, et utrique obstestamur sexui, putridam prorsus fugere luxuriam, et succinctis lumbis castitatis tenere virtutem: scientes pro certo verissimam esse vocem apostolicam, quæ inter cætera terribiliter clamat: « Neque fornicarii, neque adulteri, neque molles, neque masculorum concubitores regnum Dei possidebunt (*I Cor. VI*). »

CAPITULUM XI.

Inter cætera quoque admonitionis nostræ officia videtur nobis illud satis necessarium esse, quatenus nefanda cohibeantur perjuria, non solum quæ alienius factionis fiunt comæto, vel fallendi aliosque decipiendi studio, sed et ea quæ ex ipsa prava consuetudine jam veluti inolita pene per singula admittuntur verba ab eis quibus æque falsa constat jurare ut vera. Cum, si forte propter eos, qui pigri sunt ad credendum, neque moventur ad fidem verbi, qui et in hoc graviter delinquant, quod sibi loquentes jurare cogunt, necesse fuerit proferre jusjurandum, hos comites habere debeat jusjurandum, veritatem, judicium, et justitiam, dicente Domino per prophetam Jeremiam: « Et jurabis, vivit Dominus, in veritate, et in judicio, et in justitia (*Jer. IV*). » Si enim ista defuerint, nequaquam erit juramentum, sed perjurium. Et vetus quidem lex jurare concessit, pejorare prohibuit: « Non assumes, inquit, nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim insontem habebit Dominus eum, qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra (*Exod. X*). » Quo mandato altius intellecto, dum sciamus nobis præcipi, ne Christum Dei Patris Filium existimemus esse creaturam, dicentes eum simplicem hominem, et honore divinitatis privantes: ad simplicem tamen sensum, ille nomen Dei sui in vanum assumit, qui in qualibet frivola re, et in dolo jurans proximo suo, aliquando in causa non necessaria, vel in verbo otioso, nomen sanctum ejus in tali vanitate assumere non pavescit. In Novo autem Testamento ipse Dominus dicit: « Audistis, quia dictum est antiquis: Non perjurabis. Ego autem dico vobis, non jurare omnino (*Matth. V*). » etc. Ergo evangelica veritas non recipit juramentum, cum omnis sermo fidelis pro rejurando sit. Sunt quoque multi qui assidue faciunt jurare, sed et non timent perjurare per Deum et omnes sanctos: quidam per corpora sanctorum, per animam vel suam, vel matris aut patris, aut alicujus chari sui, parvipendentes suæ ipsius animæ, suorumque salutem: quidam per totum jurant mundum, contemnentes illud Dominicam præceptum: « Nolite jurare, neque per cælum, neque per terram (*Ibidem*), » etc.; qui enim jurat in cælo, jurat in throno Dei, et in eo qui sedet super eum. Qui vult ergo cavere crimen perjurii, non teneat usum jurandi, dicente Scriptura: « Jurationi non assuescat os tuum (*Eccli. XXIX*); » et item: « Vir multum jurans replebitur iniquitate, et non discedet a domo illius plaga (*Ibid.*). » Inde Isidorus episcopus dicit (*lib. II Sentent., cap. 31*): « Sicut mentiri non potest qui non loquitur, sic perjurare non poterit, qui jurare non appetit. Nun-

quam ergo juret, qui peccare timet.» Quid vero de his dicendum est, qui, ut alios fallant, mentiuntur, vel quacunque verborum arte se potius quam alium decipiendo perjurant. Dominus namque, qui testis est conscientiae, ita hoc accipit, sicut ille cui juratur intelligit. Unde sanctus Augustinus ait: Perjuri non sunt, qui verbis non servatis, illud quod beis, cum jurarent, expectatum est, impleverunt: et perjuri sunt, qui etiam servatis verbis, expectationem eorum quibus juratum est decipiunt. Hi miseri heu quantis rei tenentur criminibus, praevaricatores totius sacrae legis veteris et novae prodiiti, quia loquuntur mendacium, quia assumunt nomen Dei sui in vanum, quia proximum dolo capiunt, insuper et perjurant. Tales, nisi condignam egerint poenitentiam adhuc in vivis corporibus mortuas gestare videntur miseris animas. Qua de re Christianis quoque regibus de sacramentis leviter non jurandis ita statutum est libro v, capite 319 (197): « Volumus ut sacramenta cito non fiant: sed unusquisque iudex prius causam veraciter cognoscat, ut cum veritas latere non possit, ne facile ad sacramentum veniant.» Item de perjuriis cavendis, ex lib. v, cap. 276: « Praecipimus, ut perjurya caveantur, nec admittantur testes ad sacramentum antequam discutiantur.» Et infra: « Si quis convictus fuerit perjuri, perdat manum, aut redimat.» Itaque cum propter cavendum perjurium necesse sit, si forte contigerit servare jusjurandum: illud tamen volumus omnibus esse notum, quoddam juramentum nullo modo a Christianis observandum: videlicet quo malum aliquod incaute, vel etiam scienter, jurando promittitur, velut si quisquam adulterae perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur; aut, si quis, ne ad pacem redeat, vel ut aliquod flagitium committat, se sacramento constrinxerit. Tolerabilius est denique, non implere sacramentum, quam in illud quod male spondit permanere, vel quod decrevit perficere flagitium. Et ne forte quis dicat aut perjurium a nobis suaderi, aut hoc nullum vel parvum esse putetur; quid de talibus Herdense statuatur concilium capite 74 commemoretur: « Qui sacramento se obligaverit, ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat, pro perjuria uno anno a communione corporis et sanguinis Domini segregetur, reatum suum elemosynis et fletibus, et quantis potuerit jejuniis absolvat. Ad charitatem vero, quae operit multitudinem peccatorum, celeriter venire festinet.»

CAPITULUM XII.

Quia vero de discordantibus, iracundis, et litigiosis sermo nobis est, haec quoque vitia quantum sint animae nociva, quantumque omnibus Christianis cavenda, paucis demonstrare verbis necessarium duximus, Dominus in Evangelio ait: « Vae mundo a scandalis; necesse est enim, ut veniant scandala: verumtamen vae homini per quem scandalum venit (Matth. xviii).» Cum enim necesse sit, ut beatus dicit Hieronymus, in isto mundo fieri scandala, et unusquisque suo vitio scandalis pateat: vae tamen ei homini, qui quod necesse est ut in mundo fiat, vitio suo facit ut per se fiat. Hinc Salomon: « Homo perversus suscitatur lites, et verbosus separat principes (Prov. xvi).» Item: « Semper jurgia querit malus: angelus autem crudelis mittitur contra eum (Prov. xvii).» Angelus crudelis immundus est spiritus, qui a Domino contra peccantes et jurgia querentes mittitur, ut eos, vel in praesenti affligat, vel etiam post mortem ad interitum rapiat. Item Salomon: « Vir iracundus provocat rixas: qui autem patiens est, mitigat suscitatas (Prov. xv).» Item: « Qui meditatur discordias, diligit rixas (Prov. xvii).» Cum talibus certe Deus non est: quoniam attestante Paulo apostolo: « Non est Deus dissensionis, sed pacis (I Cor. xiv).» In pace autem vocavit, nos Deus. Hinc suavis doctor Ecclesiae Gregorius: Deus in unitate est, et illi ejus merentur gratiam habere,

A qui se ab invicem per sectarum scandala non dividunt. Et Dominus in Evangelio: « Si offers munus tuum ad altare, et ibi recordatus fueris quia frater tuus habet aliquid adversum te, relinque ibi munus tuum ante altare, et vade, prius reconciliare fratri tuo (Matth. v).» Unde supradictus doctor ostendens quam gravis sit culpa discordiae, dicit: Munus a Deo non accipitur, nisi ante discordia ab animo pellatur. De iracundis quoque Dominus dicit: « Omnis qui irascitur fratri suo reus erit iudicio (Ibidem).» Hinc Jacobus: « Ira viri justitiam Dei non operatur (Jac. i); » et Paulus apostolus nos admonet, dicens: « Sol non occidat super iracundiam vestram (Ephes. iv); » et Salomon: « Nec velox sis ad irascendum, quia ira in sinu stulti requiescit (Eccl. vii).» Item: « Spiritum ad irascendum facilem quis poterit sustinere? (Prov. xviii).» Itemque: « Ira non habet misericordiam, nec erumpens furor: et impetum concitati ferre quis poterit (Prov. xvii)? » Ergo cohibenda est iracundia, pellenda discordia, refrenanda est rixa, ut non solum nostro vitio non provocemus quemquam, sed ut provocati, et graviter laesi, juxta Pauli vocem, simus cum patientia supportantes invicem, et donantes nobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam. Sicut Deus in Christo donavit nobis, ita et nos dimittamus invicem quod debetur nobis, ut dimittatur quod debetur a nobis (Coloss. iii). Tale quippe pactum cum Deo facimus in oratione, dicendo: « Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris (Luc. ii).» Unde summopere cavendum est omnibus nobis. Qui enim non dimittit ei qui sibi facit injuriam, hoc petendo non pro se facit orationem, sed superinducit maledictionem: et frustra sibi Deum propitium fieri quaerit, qui placari proximo negligit. Et quia tales ab eo qui pax est separati sunt, jure et ab Ecclesia separantur, nisi inimicitias deposuerint, decernente concilio Agathensi hoc modo capite 31 (3): Placuit etiam, ut sicut plerumque fit, quicumque odio, aut longinqua inter se lite dissenserint, et ad pacem revocari diutina intentione nequiverint, a civitatis primitus sacerdotibus redarguantur. Qui si inimicitias deponere perniciose intentione noluerint, de Ecclesiae coetu justissima excommunicatione pellantur. Et in concilio Carthaginensi (iv) statutum est capite 93; Oblationes discidentium fratrum neque in gazophylacio recipiantur. Quorum igitur obligatio in praesentis Ecclesiae non recipitur sacrario, horum procul dubio animae a caelestis sacrarii, scilicet regni Dei, repelluntur consortio.

CAPITULUM XIII.

Ideo tantopere compescendam monemus discordiam, et iram cum litigio, quia ex eis odibilem Deo et ejus dilectoribus scimus procreari sobolem, nefandum scilicet homicidium: quod crimen, quam grave sit, et quanta illud committentur infausta, omnibus sanum sapientibus patet. Cujus miseram originem ideo altius repetere, et cunctis libet propalare, ut, dum omnes mortiferam ejus cognoverint esse radicem, aut nullo modo, si fieri potest, eam contingant, aut si forte, ut assolet, se ingererit, mox primo tactu ejus amarissimum virus a labiis, antequam inficiantur, submoveant. Igitur cum protoplasti, qui ea naturae qualitate creati fuerant, ut immortalitatis ac mortis capaces essent, post primae praevaricationis reatum, non mori propria voluntate perditio, et posse mori jam non sponte retento, vel, ut ita dicamus, non posse mori sibi acquisito, ita fuissent morte multati, ut etiam quidquid ex eorum stirpe esset exortum, eadem teneretur poena obnoxium, et quod illis propter peccatum successit poenaliter, in ex eis nascentibus sequeretur naturaliter: non tamen hic serpentina antiqui hostis quievit invidia, sed quae vetito se infuderat pomo, ut dulcesceret faucibus parentum, in sequentem transfusa

propaginem, ad intima transiit præcordia filiorum. Et licet ipsa agente mors taliter intraverit in orbem terrarum, parum tamen fecisse visa est, si jam mortales pateretur debitæ mortis exspectare terminum. Unde, quod dictu lugubre est, in tantum se dilatando, et primæ conditionis innocentiam persequendo effudit, ut nec illi, qui primi in terra editi sunt, germani fratres pacem inter se et concordiam habere possent, sed cum adhuc soli cum parentibus totius orbis domini existerint, alter alterum invidendo occiderit, et præoccupato sibi debiti finis articulo, ante supremas naturæ metas vitæ, eum in terram suam redire coegerit. Cumque Deus illum sub maledicto redactum septupla pro tanto facinore ultione damnasset, ut et ipse usque ad septimam generationem fratricidii et invidiæ suæ vagus profugusque pœnas lueret, et progenies ejus in septima similiter generatione maledictioni subiaceret: eumque demum secundum homicidam Lamech, ut addito jam interdicti et maledictione multati sceleris crimine, sic addita multiplici vindicta, septuagies septies juxta interpretationem sui nominis percussisset: non sic quidem semel corruptus sensus, et avito infecta veneno humani cordis cogitatio, quæ ipso dicente Domino, in malum prona sunt ab adolescentia sua (*Genes. xii*), timore saltem pœnali ab impietate crepta potuit refrenari: sed quo magis humani generis crevit propago, eo amplius non solum crudelium homicidiorum, sed et omnium scelerum crevit magnitudo, ab invidia diaboli sumpto principio, dum illum imitantur qui sunt ex parte ejus. Quapropter quod divino nequaquam cohibebatur timore, necessario legis, et veteris, et novæ, et ecclesiasticæ, et sæcularis, prohiberi, et post prohibita perpetratum jure puniri, debuit animadversione. Ideo de insanis homicidiorum patratoribus quid sancitum sit antiquitus ex parte retexamus. In Decalogo legis veteris Dominus per Moysen præcipit: « Non occides (*Exod. xx*). » Item: « Qui percusserit hominem, et occiderit, morte moriatur (*Exod. xxi*). » In Evangelio vero Dominus per seipsum dicit: « Audistis quia dictum est antiquis, Non occides, qui autem occiderit reus erit iudicio (*Matth. v*). » Ubi dum ira penitus tollitur, quis homicidii locus relinquitur? Dum enim jubemur verberanti alteram præbere maxillam, inimicos quoque diligere, ac pro persequentibus orare omnis non dicam homicidium, sed et ejus, ex qua nascitur, iræ videlicet occasio aufertur. Qui vero, et quales, cujusque filii sint, et cujus opera faciant homicidæ, Dominus loquens ad Judæos manifestat, cum dicit: « Quæritis me interficere, qui sermo non capit in vobis (*Joan. viii*). » Ac si diceret, Non capit cor vestrum, quia non recipitur a corde vestro. Si enim caperetur, caperet: caperet autem ad salutem, non ad perniciem. Item: « Vos quæ vidistis apud patrem vestrum, facitis (*Ibidem*). » Qualia denique sunt, quæ apud patrem suum viderunt, in consequentibus aperit, cum quis sit ille illorum pater patenter ostendit: ille videlicet quem imitati, non a quo sunt creati. Item: « Vos facitis opera patris vestri (*Ibidem*). » Cumque illi, sicut et adhuc quidam miseri, nomine Christiani, opere vero diabolici, gloriarentur de paternitate unius Dei, dicentes: « Nos inquit, ex fornicatione non sumus nati: unum patrem habemus Deum (*Ibidem*): » audierunt: « Si Deus pater vester esset, diligeretis utique me (*Ibidem*). » Ac si diceret, Dicitis Deum patrem, agnoscite me vel fratrem. Utinam audiamus hoc nos Christiani, quod audire noluerunt Judæi: ut si vere volumus de gratia, paternitatis celestis Patris gloriari, et adoptivi ejus esse filii, diligamus ex toto corde fratrem nostrum Dominum Jesum Christum, verum et proprium Filium Dei: diligamus et proximos nostros, secundum ejus imperium, sicut nosmetipsos: cognoscamus vocem loquelæ ejus, sicut propriæ oves ipsius: ne exprobrat nobis quod dixit Judæis:

A « Quare, inquit, loquelam meam non cognoscitis? quia non potestis audire sermonem (*Ibidem*): » et hoc unde? « Vos, inquit, ex patre diabolo estis, et desideria patris vestri facere vultis (*Ibidem*). » Et quasi interrogaretur, quæ sunt illius desideria: « ille, ait, homicida erat ab initio, et in veritate non stetit. » « Homicida, inquit, erat ab initio, » utique in primo homine. Ex illo ille homicida, ex quo fieri potuit homicidium; invidit enim primo homini, et occidit hominem. Ergo qui illum imitando talia faciunt, vel facere desiderant, ejus utique filii sunt: et cum tali patre, nisi cito resipuerint, hæreditabunt pœna ignis æterni, qui paratus et illi, et angelis ejus, et filiis ejus. Et quia se locus impræsentiarum obtulit, ut de mendacibus quid loquamur, audiamus ipsum Dominum ostendentem nobis quis pater mendacii et mendacium hominum habeatur. Cum enim dixisset de diabolo: « Ille homicida erat ab initio, » addidit unde: « Et in veritate, inquit, non stetit, quia veritas non est in eo. Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, qui mendax est, et pater ejus, » id est pater mendacii sui quod ipse genuit, quia a nemine illud audivit. Nam quisquis homo ab alio mendacium accipit, et dicit, mendax est, sed pater ejus non est. Mendaces igitur apud patrem suum diabolum vident et audiunt quod loquitur, id est mendacium, quod ex se natum idcirco docet proferri ore hominum, ut eorum animas per ipsum prolatum interficiat mendacium, attestante nimirum Scriptura: « Os quod mentitur, occidit animam (*Sap. i*), sed omnibus mendacibus pars illorum erit in stagno ignis ardentis sulphure. Propter quod omnes admonet apostolus Paulus: « Nolite, inquit, mentiri invicem (*Coloss. iii*). » Itemque: « Deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquisque cum proximo suo (*Ephes. iv*). » Et Salomo: « Abominatio Domino est lingua mendacii: qui autem fideliter agunt placent ei (*Prov. xii*). » Et iterum: « Liberat animas testis fidelis: profert mendacia versipellis (*Prov. xiv*). » Item: « Qui quod novit loquitur, iudex justitiæ est: qui autem mentitur, testis est fraudulentus (*Prov. xii*). » Hinc Jesus filius Sirach: « Noli, inquit, velle mentiri omne mendacium (*Ecclesi. vii*). » Cum enim ut beatus pater Augustinus dicit, octo sint genera mendacii, nullo eorum a perfectis viris mentiendum est. Unde Isidorus: Summopere cavendum est omne mendacium, et item: Omne genus mendacii summopere fuge. Omne enim quod a veritate discordat, iniquitas est. Esto in verbo verax, neminem mentiendo fallas, non aliud loquaris, et aliud facias; non aliud dicas, et aliud in animo teneas. Et in epistola Callisti papæ: Nihil mali vult qui fidelis est. Si quis fidelis est, videat ne falso loquatur, aut cuiquam insidias ponat. Dicit psalmus: « Perdes omnes qui loquuntur mendacium (*Psal. v*). » Si quæritis, quare? quia veritati, quæ Christus est, contrarium est. Pertinet namque ad id quod non est, non ad id quod est. Si enim hoc dicitur quod est, verum dicitur: si autem hoc dicitur quod non est, mendacium est. Ideo, inquit, « Perdes eos qui loquuntur mendacium: » quia recedentes ab eo quod est, ad id quod non est declinaverunt. Licet quidam hoc non de omni mendacio, sed de hæreticis tantum intelligi velint. Nos autem fugientes a patre mendacii, curramus ad patrem veritatis, et loquamur veritatem ex corde et ore cum proximis nostris, ut mereamur inveniri participes veritatis æternæ, et Patri coæternæ, cum eo regnantes in sæcula. Sed revertamur ad homicidas, qui unum cum mendacibus dicuntur habere patrem, id est diabolum. Attendant quid Dominus post diluvium famulo suo Noe dixerit: « Sanguinem animarum vestrarum requiram de manu hominis: de manu viri, et fratris ejus, requiram animam ejus. Quicumque effuderit humanum sanguinem, sanguis ejus fundetur pro eo: ad imaginem quippe Dei factus est homo (*Gen. ix*). »

Quia sententia cum sub interminatione prohibetur homicidium, tamen ne quis insipientium putet animam hominis in sanguine constitutam, quæ immortalis est, et quæ ideo sic appellatur, quasi anæma, id est a sanguine longe discreta, noverit sanguinem animarum typice intelligendum ipsum vitale, quo vegetantur, et sustentantur, et vivunt homines in carne per animam. Non enim sanguis hominis ad substantiam animæ creditur pertinere, quamvis alibi legislator dicere videatur: « Anima omnis carnis in sanguine est (*Levit. xvii*). » Quod non ideo dictum est, ut hoc sit anima, quæ est proprie spiritualis substantia: sed quod per sanguinem anima, ut diximus, typice significetur, per rem scilicet visibilem res invisibilis, sicut et illud: « Petram autem erat Christus (*I Cor. xi*): » non quia hoc erat, sed quia hoc significabat. Quo sensu et illud intelligendum est, quod sequitur: Quicumque effuderit humanum sanguinem, fundetur et sanguis illius (*Gen. ix*). » Multi denique effuderunt sanguinem, et sanguis eorum effusus non est. Perimuntur etiam plurimi veneno, vel suspendio, vel quolibet alio modo, et sanguis eorum non effunditur. Ergo cum ille qui occidit, sanguinem non effuderit, quomodo ejus sanguinem Dominus effusus est? nisi quia, ut diximus, sanguis hominis ipsum vitale ejus, quo subsistit, debet intelligi: quod qui effuderit, id est qui aliquo genere mortis hominem occiderit, fundetur sanguis illius, hoc est vitalis portio ejus: quoniam sicut illi, quem occidit, temporalem vitam, sic sibi ipse peccando vitam abstulit æternam. Anima enim quæ peccaverit, ipsa morietur. Cui simile est illud quod Petro dicitur: « Omnes qui acceperint gladium, gladio peribunt (*Matth. xxvi*). » Ac si diceretur, omnes qui injuste occidunt hominem, eadem occisione ipsi in anima pereunt. Et quia ad imaginem suam Deus hominem fecit, in eo quod huic manere ad æternitatem voluit: ideoque, animas hominum ab his, a quibus de corporibus fugantur, requirit. Audiant igitur dolosi et falsi testes Psalmistam dicentem: « Virum sanguinum et dolosum abominabitur Dominus (*Psal. v*). » Item: « Viri sanguinum et dolosi non dividiant dies suos (*Psal. liv*), » et quia tales abominatur Dominus, abominatur etiam illios et Ecclesia. Under taliter de eis in concilio Agathensi capite tricesimo quinto statutum est: « Itaque censuimus homicidas et falsos testes a communione ecclesiastica submovendos, nisi penitentiae satisfactione crimina admissa diluerint; » et in concilio Ancyrano capite vicesimo primo: « Qui voluntarie homicidium fecerint, penitentiae quidem se jugiter submittant, perfectionem vero circa vite exitum consequentur. » De is autem qui homicidium non sponte committunt, in eodem concilio capite vicesimo secundo, sic dicitur: « De homicidiis non sponte commissis, prior quidem definitio post septennem penitentiam perfectionem consequi præcepit, secunda vero quinquennii tempus explere. » Et de homicidiis maleficis, in concilio Eliberitano capite sexto: Si quis maleficio interficiat alterum, eo quod sine idololatria perficere scelus non potuit, nec in finem impertiendam esse illi communionem. Igitur cum hoc scelus homicidiorum inter nostros jam crebrius acritur, et non solum quorumlibet Christianorum, sed ipsorum etiam Christi ministrorum, insuper et summorum sacerdotum temerarie sanguis effunditur, et Dei timor, sacræque legis veteris et novæ observatio, ac sacerdotalis reverentia, canonum quoque statuta conculcantur, atque omnis ordo ecclesiasticus a talibus passim confunditur, et ludibrio habetur, et repleti sunt qui obscurati sunt terre domibus iniquitatum: quid nobis agendum est cum religio sancta annullatur, dum fas et jus confunditur? Restat solummodo cum Psalmista proclamare ad Dominum, et dicere: « Exsurge, Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente

sunt tota die (*Psal. xliii*). » Verumtamen quos divinitus non restringit, saltem humanus timor coercet. Proponantur eis edicta imperatorum. In libro capitularium vi, capite 90, ita censetur: « Qui occiderit monachum, aut clericum, arma relinquat, et Deo in monasterio serviat cunctis diebus vite suæ, nunquam ad sæculum reversurus, et septem annos publicam penitentiam gerat. » Ex eodem libro capite vicesimo octavo (97): « Si qui sacerdotem, vel levitam, aut monachum interfecerit, vel delibitaverit juxta statuta priorum capitulorum, quæ legi Salicæ sunt addita, componat et insuper bannum nostrum, id est lx solidos, nobis persolvat, et arma relinquat, atque in monasterio diebus vite suæ sub ardua penitentia Deo serviat, nunquam postmodum sæculo vel sæcularibus militaturus, neque uxori copulaturus. » Item in libro vii, cap. 225 (18): « De homicidiis ita jussimus observari, ut quicumque ausu temerario alium sine causa occiderit, vite periculo feriat, et pretio se redimere nunquam valeat. Et si convenerit ut ad compositionem quisque descendat, nullus de parentibus aut amicis eum quidquam adjuvet; quod si fecerit, suum virgildum omnino componat. » Cum ergo de istis tam districtum proferatur judicium quid censebitur de nece episcoporum? Quod fortassis hic ideo videtur omissum, quia post sopitam persecutionis Christianorum, quæ a paganis exercebatur, sævitiam, vel si fuit rarissimum, vel nullum tam immane facinus inter Christianos est perpetratum; et ideo quomodo peniteri aut puniri debeat, hac non est lege definitum. Hoc tantum inter cætera Capitularium scripta, libro v, cap. 261, reperitur, quod qui episcopum occiderit, nongentis solidis culpabilis judicetur. Sane quomodo in talibus vindicandum sit, quia non hominis vindica quæritur, sed Dei, ne quantum ad humanum spectat intuitum, tantum facinus remanere videatur inultum, et super eos, qui Dei vindices esse debuerant, dum suas gravius, Dei vero vel levius, vel nullatenus ulciscuntur injurias, justum ejus superducatur judicium, videat rex ut recta de talibus judicando nomen suum factis adimpleat. Videant duces ejus et comites, qui gladium Dei portant ad vindictam malefactorum, de quibus ait Apostolus: « Principes non sunt timori boni operis, sed mali: vis autem non timere potestatem? bonum fac, et habebis laudem ex illa. Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malefeceris, time: non enim sine causa gladium portat. Dei enim minister est, vindex in iram ei qui malum agit (*Rom. xiii*). » Et sibi metipsis, suisque prospiciant subditis, juxta exemplum Moysi famuli Dei, qui in Dei vindictam sibi conjunxit, armavit, et animavit filios Levi, et cum esset mitissimus, in quosdam idololatrias puniendo eos velut deserviit, præcipiens suis: « Ponat vir gladium super femur suum (*Exod. xxxii*). » Et rursus: « Ite et redite de porta usque ad portam et occidat unusquisque fratrem, et amicum, et proximum suum: » ne in omnem populum ira Dei deserviret. Si enim ipse rex videlicet, atque sui, quibus hoc agendum negotium instat, Dei judicium quoquo modo dissimulaverint, ipsi viderint. Stat namque firma Pauli sententia apostoli, in quo ipsa Veritas Christus loquebatur, quæ dicitur: « Revelatur ira Dei de celo super omnem impietatem et injustitiam hominum, eorumque qui veritatem Dei in injustitia detinent (*Rom. i*). » et post pauca: « Qui cum justitiam Dei cognovissent, non intellexerunt, » id est, intelligere noluerunt, « quoniam qui talia agunt digni sunt morte, non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. » Et iterum: « Scimus quoniam judicium Dei est secundum veritatem in eos qui talia agunt (*Rom. ii*). » Nos vero talibus, si forte tandem aliquando vel in ultimis suis resipuerint, tamque gravium admissorum veniam corde tenus postulaverint, ne videamur eam, quæ claudi non potest, januam pietatis Dei obstruere velle, et de ejus misericordia aliquos, quod absit, desperare, imo, ut ita dicatur,

mortuis mortem addere, nequaquam pœnitentiam denegari dicimus : cum Deum misericordem ad subveniendum miseris, ad benignitatis ejus portum confugientibus, parratissimum credamus, invitantes omnes ad pœnitentiam, atque per prophetam clamantem : « Nolo mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat (*Ezech. xxxiii.*) » Quibus tamen pœnitentiæ modos et tempora juxta qualitatem peccati dicimus decernenda, sicut taxatur in concilio Africano capite decimo. « Pœnitentibus, inquit, secundum differentiam peccatorum, episcopi arbitrio pœnitentiæ tempora decernantur. » Item in eodem concilio capite 74 : « Ut sacerdos pœnitentiam imploranti, absque personæ acceptione, pœnitentiæ leges injungat. » Nos quidem de istis quod nostrum erat egimus. Denique secundum sententiam beati apostoli Pauli (*I Cor. v.*), ut tollerentur de medio Christianorum qui hoc egerunt, jam judicavimus qui sic operati sunt, in nomine Domini nostri Jesu Christi congregati nobis et ejus spiritu cum virtute Domini nostri Jesu Christi tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi, si tamen pœnitentiam agere voluerint. Si enim idem Apostolus se egisse testatur de his qui circa fidem naufragaverunt, id est in fide male vivendo erraverunt, scribens ad Timotheum : « Ex quibus est, inquit, Hymeneus, et Alexander, quos tradidi Satanæ, ut discant non blasphemare (*I Tim. v.*) » Si vero ut inceperunt in sua perseveraverint malitia, et divitias bonitatis Dei, et patientiæ, et longanimitatis contempserint, secundum duritiam suam, et impœnitens cor thesaurizantes sibi iram in die iræ et revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundum opera ejus : quoniam a nobis modo non traduntur Satanæ in interitum carnis ut spiritu salventur, sed ipsi potius seipsum ex toto tradiderunt Satanæ, ut cum ipso in die Domini nostri Jesu Christi, pereant : nos quoque, cum omni Ecclesia Christi, quia nec debemus, nec possumus, eis nec vivis nec mortuis communicabimus. Insuper et secundum potestatem nobis in beato Petro et in cæteris collatam apostolis, quibus dictum est : « Quæcunque alligaveritis super terram, erunt ligata et in cælis (*Matth. xviii.*) » illius anathematis vinculo eos adhuc innodabimus, ut juxta Pauli vocem, quia non amant Dominum nostrum Jesum Christum (*I Cor. xvi.*), quinimo oderunt, et persequuntur, et illum qui nomen ejus cum sacra unctione gestabat, vicesque illius agebat, Christum Domini interfecerunt, sit quisque eorum, qui hoc nefandissimum scelus opere perpetravit, et quicumque eis quoquo modo favendo et communicando consentit, anathema maranatha, id est condemnatus, donec dominus redeat, vel perditio, sive, ut dictum est, condemnatus in die judicii, quando Dominus veniet. Gratia autem et misericordia Domini nostri Jesu Christi sit nobiscum, et cum omni Ecclesia ejus. Amen.

CAPITULUM XIV.

Quoniam superius de sacrilegis inter nos sermo sit habitus, ubi ex parte ostendimus, quam grave sit illud facinus, et qua pœna jure plectatur sacrilegus : tamen quia inter nostrates hic pessimus inolevit mos, ut defuncto ecclesiæ episcopo, mox a quibuscunque potentioribus pervadantur res ecclesiasticæ, quasi episcopi fuerint propriæ, cum etiam si ejus essent, contra omne jus id fieret : hoc tam immane sacrilegii facinus, et jam sæpius factum scientes dolemus, et ne ulterius a qualibet præsumatur, auctoritate Dei, et sanctorum ejus, qui cum illo regnant in cælo, nostro etiam episcopali ministerio, quibus Dominus licet indignis potestatem dedit in suis apostolis, dicens : « Quodcunque alligaveritis super terram, erit ligatum et in cælis : et quodcunque solveritis super terram, erit solutum et in cælis (*Matth. xviii.*) » interdiciamus. Unde inter exteras de hac re canonum constitutiones, in con-

A cilio Valentino cap. 2, ita scribitur : « Hoc etiam placuit, ut episcopo ab hoc sæculo jubente Domino accersito, clerici ab omni omnino supellectili, vel quæcunque sunt in domo ecclesiæ, vel episcopi, in libris, in speciebus, utensilibus, vasculis, frugibus, gregibus, animalibus, vel omni omnino re rapaces manus abstineant, et nihil latronum more diripiant. Qui nisi canonum auctoritate cohibiti fuerint, omnia quæ pervaserint, metropolitani vel omnium comprovincialium sacerdotum districtione coacti, in pristinum statum redintegrare cogantur : ut nihil antistiti, vel dispensatori futuro necessarium sub hac justa constitutione depereat. Quod ut confidentius justitia manente servetur, secundum Regensis synodi constituta (*cap. 5.*), episcopo e corpore recedente, vicinior illi accedat episcopus, qui ex more exsequiis celebratis, statim ecclesiæ illius curam districtissime gerat, ne quid ante ordinatione pontificis futuri, remanentium clericorum subversioni vel direptioni jam liceat. Ita ut de repertis omnibus inspectio certior, descriptione fidelissima, si fieri potest, intra octavas defuncti, sub diligentia præsentis, episcopi peragatur : dehinc ad metropolitani notitiam habita ordinate descriptio deferatur, ut ejus electione talis persona ordinandæ domui ecclesiasticæ procuretur, quæ vel consueta clericis stipendia dispenset, et creditarum sibi rerum, si forsitan tarditas in episcopo ordinando successerit, metropolitani congruis temporibus reddere possit rationem : ut sub hac salubri constitutione clerici stipendiis suis omnino contenti, labores non diripiant episcopi decedentis, et in vacuum ecclesiæ domum futurus pontifex non sine dolore succedat : sed magis de præcessoris sui dimisso possit et ipse gaudere, et aliis ministrare. » Item cap. 3 : « Simili quoque modo parentibus et propinquis decedentis episcopi, si intestatus obierit, denuntietur, ut sine metropolitani vel comprovincialium sacerdotum conscientia, nihil de rebus defuncti occupare pertentent : ne forte hæreditariis rebus etiam aliqua ad ecclesiam pertinentia vel permista usurpent : sed usque ad ordinationem futuri expectent antistitis, aut certe, si longum fuerit, ad metropolitani, ut dictum est, admonitionem recurrant. Si quis autem immemor divini timoris, contra hæc sancta synodica clericus quisque vel laicus venire improba mente tentaverit, et communionem et consortio privetur Ecclesiæ : quia durum est ut ad illam conveniat, quam exspoliare non metuit : nisi forte spiritu meliori correptus, dum a præsumptione cessaverit ; recuperat indulgentiam. Si autem rationabiliter modesteque unusquisque repetit quod sibi jure debetur, ei absque aliqua animadversione a metropolitano, vel cui injunxerit, aut res aut ratio non negetur. Hos etiam omnes canones constringunt, qui tam in præteritum, quam in futurum, res ecclesiæ vel episcopi usurpantes diripuerint. » Item cap. 4 : « Illud etiam provido consilio decernentes, ut quia sæpe sanctorum antistitum, per absentiam commendatoris episcopi, exsequiæ differuntur, ita ut veneranda pontificis membra, dum tardius funerantur, injuræ omnino subiaceant, episcopus, qui post mortem fratris ad sepeliendum eum solet invitatus occurrere, infirmum magis, et adhuc in corpore positum, admonitus visitare non differat, ut aut de revelatione sacerdotis amplius gaudeat, aut certe de ordinatione domus suæ fratrem admoneat, eisque probabilem voluntatem in effectum transmittat, ac recedentem a sæculo, post oblatum in ejus commendatione sacrificium Deo, mox sepulturæ tradat diligentissime, et superius constituta canonice non differat adimplere. Si autem, ut fieri solet, antistes obitu repentino discesserit, et collimitanei sacerdotes de longinquo minime adesse potuerint uno die tantum cum sua nocte examinatum corpusculum sacerdotis maneat, nec sine fratrum ac religiosorum frequentia, vel psallentium executione, servatum a presbyteris cum omni diligentia in loculo conditum seorsim, non

n humetur, sed honorifice commendetur, donec sine mora invitato undecunque pontifice, ab ut condecet, solemniter tumuletur: ut et in tollatur occasio, et mos antiquus in sepeliendis sacerdotibus observetur. » In decreto quoque dali Toletana urbe gesto (*Conc. Tolet. vii*, can. c legitur: « Ea quæ competunt honestati con- sepe quorumdam desidia non impleri. ide quia notum est quæ dignitas in exsequiis entis episcopi ex canonibus conservetur, tradi moris antiqui hoc tantum adjicimus, ut si sacerdotum, secundum statuta Valentini con- ad humana decidentis episcopi membra ve- commonitus, pigra voluntate distulerit, ap- antibus clericis obeuntis episcopi apud syno- , sive apud metropolitanum episcopum, tem- anni unius nec faciendi missam, nec com- icandi habeat omnino licentiam. Presbyteri n, sive cæteri clerici, quibus major honoris : apud eandem ecclesiam fuerit, ejus sacer- obierit, si sollicitudine pro exequiis aut jam ui, aut continuo antistitis morituri, ad com- andum tardi inveniantur, aut per quameun- nolestiam animi id negligere comprobentur: anni spatio ad penitentiam in monasteriis tentur. » Ergo cum de exequiis episcopi de- tis talis habeatur patrum constitutio, non ab men ducimus, et nunc omnibus notum fieri, nus nullus audeat tantum scelus perpetrare legii, et quod nefas est, legesque prohibent i specialiter homini fieri, hoc nemo præsu- sanctæ matri ecclesiæ ullo modo facere. Et iam in quibusdam opportunitas locorum se- , ut ad obitum, vel exsequias alicujus ex no- tuo vel tres episcopi convenire possint, et se amabili in Christo fraternitati ita placitum dignoscitur: decet ut sancta charitas se os- it in mortuorum funeribus, quæ in vivorum avit pectoribus. Sane quia innotuit nobis san- edes apostolica, adhuc errores blasphemias- rjusdam vigere Photii in partibus orientis in tum sanctum, quod non a Filio, nisi a Patre m procedat blasphemantis, hortamur vestram unitatem una mecum, ut secundum admoni- m Domini Romanæ Sedis, singuli nostrum, rectis Patrum catholicorum sententiis, de di- Scripturæ pharetris acutas proferamus sagit- otentis, ad confodiendam belluam monstri- centis, et ad conterendum caput nequissimi- mtis.

CAPITULUM. XV.

ita prælibatis nunc omnes generaliter allo- ur, qui juste et pie volunt vivere in commu- : sanctæ Ecclesiæ catholicæ, quæ est unum is Christi, cui unus est Dominus, una fides, i baptisma. Quæ cum generaliter ab ipso suo Christo super petram, id est, super confes- m Petri sit ædificata: manifestum tamen est, mem Italiam, Gallias et Hispaniam, nullum uisse ecclesias, nisi eos quos venerabilis Pe- aut ejus successores constituerunt sacerdotes. oniam Ecclesia in nostris quoque partibus, tum est, super hanc petræ soliditatem non m fundata, sed ab eo ejusque est successorii- tiam edocta, cum Dei gratia, ipsius beati Pe- fragrantibus meritis, firmitatem fidei, quam percepit, hactenus inconcussam servare it, nullaque perfidorum consortia recepit. At quia multi fide tantum Christiani sunt, opere a Christiana doctrina dissentiunt, et ates- Jacobo apostolo didicimus fidem non solum um, sed etiam esse mortuam sine operibus; aim: « Quid proderit, fratres mei, si fidem dicat se habere, opera autem non habet? uid poterit fides salvare eum? (*Jac. ii*). » Et s Hieronymus. Quid proderit, si impie agens i voce invocas, quem operibus negas? San- quoque papa Gregorius: Quid prodest, si Re- PATROL. CXXXII.

A deumptori nostro per fidem jungamur, si ab eo moribus disjungamur? Itaque ille vere credit, qui exercet opere quod eredit. Magnopere satagendum est, ut qui fideles esse dicuntur, si cum fidei Abraham benedici cupiunt, qui non tantum ex fide, sed ex operibus justificari meruit, beate vi- vere studeant. Ille enim, ut sanctus ait Hieronymus, beatus est qui et recte credendo bene vivit, et bene vivendo fidem rectam custodit. Sed heu, prohi- dolor! nostris nostrorum comministrorum, et qui jam discesserunt, et qui adhuc supersunt, tam incuria quam inscientia, perditis vitis multi, et pene innumerabiles adhuc inveniuntur in plebe eccle- siastica, cujuscunque sexus et ætatis pariter et conditionis, qui ad usque sua tempora senectutis needum, ut debuerant, percepere fidei notitiam simplicis, usque adeo ut nec ipsius symboli verba salutaris, nec saltem supplicationem Dominicæ noverint orationis. Hi vero tales, etsi aliquid vi- deantur habere bonæ conversationis, quomodo sine fidei fundamento ædificium construent boni operis? Et ad hæc quid excusationis prætere- possumus, dum tales a corpore exeuntes non ad vitam, quam non noverunt, sed ad mortem rapiuntur æternam, quam evadere sine fide, ex qua justus vivere creditur, minime potuerunt? Nos ergo, ut beatus ait Gregorius, pereunte populo auctores mortis existimus, cum duces esse ad vi- tam debuimus. Ex nostro enim peccato populi turba prostrata est, quia faciente nostra negligetia ad vitam erudita non est. Quam terribilem nimis, imminetque nobis et ipsis damnationem, et per nos, et per secundi ordinis consacerdotes, omnimodis evadere conemur, erudientes assidue commissos nobis, et fidei verbis, et honorum ope- rum exemplis: ut in omnibus exhibeamus nosme- tipos sicut Dei ministros, ut non vituperetur mi- nisterium nostrum, ne de nobis dicatur: « Sacer- dotes ignoraverunt scientiam. » Et item: Sacer- dotes non dixerunt, ubi est Dominus, et tenentes le- gem nescierunt me (*Jerem. ii*). » Et ne illam in- curramus offensam, quam Heli sacerdos incurrisse dignoscitur eo quod filios suos indigne agentes non digne corripuit (*I Reg. iv*).

Generaliter omnibus. Ego primo omnium collo- cet sibi unusquisque Christianus, qui aliter Chri- stianus vere dici et esse non potest, fundamentum Christianæ religionis, id est fidem catholicam, ut credat in Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum et verum Deum, trinum in personis, unum in substantia. Credat nihilominus, quod sola per- sona filii pro salute nostra carnem assumpsit, in qua passus est, et resurrexit, et in cælos ascendit, cum qua etiam ad judicium venturus est. Credat et in Spiritum sanctum, et quod in baptismo per eum tribuatur omnium remissio peccatorum: et quod ejus dono in Ecclesia Christi per peniten- tiam et per sacerdotale ministerium, incunctanter peccatorum datur indulgentia. Credat quoque ve- raciter in vera carne futuram in adventu Christi resurrectionem omnium. Hoc veræ fidei funda- mentum bonis necesse est exornetur operibus: quia sicut sine fide impossibile est placere Deo, ita et fides perfecta esse non valet, nisi per dilectionem operetur: insuper si non habeat opera, mortua est in semetipsa. Exornetur ergo sancta fides, ut vera et fructuosa sit, spe, charitate, humilitate, casti- tate, continentia, sobrietate, unanimitate, concor- dia, justitia, misericordia innocentia, et simplicitate, et cæteris his similibus quæ in dilectione Dei con- sistunt, et proximi. Videat unusquisque ne ejus de- corem diversis commaculet flagitiis. Inter quæ maxime hæc cavenda pervidemus et quanto occul- tiora, tanto periculosa esse pro cælo scimus. Super- biam scilicet, quæ et de angelo diabolum facere, et de cælo novit præcipitare. Invidiam a diabolo inventam ad dejiciendum de paradiso hominem, et ad mortem in orbem terrarum introducendam. Odium et discordiam, prædictorum criminum sequa-

ces, sed non minus perniciosos, quia matrem omnium virtutum charitatem expellunt, et illa fugata, omnia simul, si qua fuerint, bona opera pervertunt. Hæc igitur principaliter a fidelium cordibus sunt extirpanda, et cum his, ea quæ superius partim denotando perstrinximus, penitus abominanda. Similiter et illa quæ quasi naturaliter in usu habentur, sicut sunt ebrietates, comessationes, contentiones, detractiones et inimicitie, et his similia, quæ juxta Apostolum homines a regno Dei excludunt: « Quoniam, inquit, qui talia agunt, regnum Dei non consequentur (Gal. v). » Simili modo et illa colibenda omnimodis, quæ contra jus humanæ societatis, sicut sunt furta, et jam superius dictæ execrabiles rapinæ, calumnie, oppressiones, invasiones, quæ prius reddenda, postea sunt penitentiae remedio corrigenda. Inhibemus quoque modis omnibus cum ingenti protestatione pessimam lucri rabiem, usurarum scilicet adinventionem, quam non minus clerici sectantur quam laici, Dominici immemores præcepti, quo dicitur: « Pecuniam tuam non dabis ad usuram. » Et iterum: « Non accipies a fratre tuo usuram, nec amplius quam dedisti (Levit. xxv). » Extant et alia diversorum criminum mala, quæ improbat et condemnat lex divina, pro quibus populus vastitate et gladio, fame et pestilentia atteritur, et Ecclesiæ status infirmatur, regnumque periclitatur: ut sunt nefandissime cum masculis aut pecoribus pollutiones pro quibus dulcis et benignus Deus noster ad amaritudinem iracundiæ tanto gravius provocatur, quanto contra naturam fieri comprobantur: et ut sunt illa quæ ex paganorum ritu adhuc super esse videntur: scilicet magica, sortes, phylacteria, veneficia, divinationes somniorum conjectationes: quæ omnia puniri jubet lex divina, quia manifestissime in talibus servitus est diabolica. De quibus in concilio Ancyrano titulo 23, ita scriptum est: Qui divinationes expetunt, et morem gentilium subsequuntur, aut in domos suas hujuscemodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte malifica, aut expiandi causa, sub regula quinquennii jaceant, secundum gradus penitentiae definitos. Similiter unusquisque Christianus caveat et ab his quæ videntur quidem levia, sed contra divina sunt mandata, a scurrilitate et stultiloquio, a fabulis otiosis, turpibusque et obscenis sermoniciationibus. Hæc nempe plurimi non solum in domibus et convivis suis loquuntur, et libenter audiunt; sed etiam, ad provocandum Deum ad iracundiam, in basilicis illi et sanctis ejus consecratis, absque respectu timoris alicujus irreverenter his vacare non desistunt. Servetur sane cultus honor et reverentia Domini diei et sanctarum solemnitatum. Jejunium quoque tam indictum quam etiam quatuor temporum. Cessent mendacia periculosa et noxia, quæ assidue nimis fiunt, juramenta, maledicta, turpia necnon cantica et cætera his similia, quæ longum quidem est enumerare, sed pernecessarium cito corrigere. Considerantes igitur nos omnium operum et sermonum, insuper et cogitationum, reddituros esse rationem ei qui venturus est in majestate terribili reddere unicuique secundum quod gessit, sive bonum, sive malum, et peccata, sive parva, sive magna, non posse impunita esse: ad flagella quoque, quæ pro eisdem jam nunc juste, graviora quidem, sed minora quam mereamur, patimur, non insensibiles, non incorrigibiles, non murmurantes,

A manum ejus ad feriendum extentam, quam ne percuteret anticipare negleximus, dum adhuc paterna pietate sicut filii verberamur, saltem ne usque ad internecionem, ne usque ad animam feriat, mitigare celeri conversione et condigna satisfactione curamus: ne sicut mali servi, et in præsentia districta animadversione feriamur, et ad severiora in futuro supplicia pertrahamur. Dum adhuc vacat, dum adhuc qui offensus peccata nostra propter penitentiam dissimulat, et ut ab ejus severitate ad illius bonitatem revertamur, blandimentis et minis clamat: non obduremus corda nostra, sicut hactenus patres nostri et nos egimus. Peccavimus enim cum patribus nostris, injuste egimus, iniquitatem fecimus. Jam nunc ergo reversi ad conscientias nostras, et mala quæ gessimus dijudicantes, pura et vera confessione confiteamur Domino, quoniam bonus, quoniam in sæculum misericordia ejus. Procidamus et ploremus ante Dominum, qui fecit nos, quia ipse est Dominus noster, quia benignus et misericors est, præstabilis super malitia, qui non vult mortem peccatoris, sed ut convertatur et vivat. Si igitur ex toto corde conversi ad Deum, veram penitentiam fructusque penitentiae dignos fecerimus, crebris et sanctis instantes jeuniis, vigiliis castis, illique bene complacitis, et orationibus falso lacrymarum imbre perfusis, cum elemosynis justis, cæterisque misericordiae et charitatis operibus, atque profiteamur nos ad pristina impietatum nostrarum scelera nunquam redituros, juvante ejus gratia, sine quo nihil possumus: si in istis perseveraverimus, satisfacientes Deo et Ecclesie de præteritis peccatis per penitentiae dolorem, per humilitatis gemitum, et per contriti cordis sacrificium: cito ejus, qui cor contritum et humiliatum non spernit, et qui proprium est misereri semper et parcere, misericordiam consequemur. Cito dicimus, quia apud benignum Deum non tam valet mensura temporis quam doloris. Ipse enim per prophetam loquitur, dicens: « Cum conversus ingrueris, salvus eris. » Itemque: « Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conversus fuerit ab impietate sua (Ezech. xxxiii). » Cum ergo tanta sit benignitas Domini Dei nostri non negligamus, non differamus, non tardemus converti ad ipsam, sed sicut nos hortatur sanctus Paulus apostolus, « adeamus eum fiducia ad thronum gratiae ejus, ut misericordiam consequamur, et gratiam inveniamus in auxilio opportuno (Hebr. iv), » per Jesum Christum Dominum nostrum, cui est cum coeterno Patre et Spiritu sancto virtus et gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Subscriptiones episcoporum.

Hervæus Rhemensis archiepiscopus his edictis annuens subscripsit.

Wito Rothomagensium episcopus subscripsit.

Rodulfus Laudunensis præsul subscripsit.

Erluinus Beluacensium episcopus subscripsit.

Raubettus Noviomagorum episcopus subscripsit.

Letoldus Catalaunicus episcopus subscripsit.

Abbo Suessorum episcopus subscripsit.

Stephanus Cameracensis episcopus subscripsit.

Huchbertus Meldensis ecclesie episcopus subscripsit.

Otfridus Silvanectensis episcopus subscripsit.

Stephanus Morinorum episcopus subscripsit.

Otgarius Ambianensis episcopus subscripsit.

CONCILIIUM APUD TROSLEIUM

ANNI 921

In quo Erlebaldo ab Hervæo comes excommunicatus, post mortem est absolutus.

(Apud Labb., Concil. tom. IX, col. 379).

De hac synodo causisque, ob quas Erlebaldo inflicta fuerat excommunicatio, scribit in hæc verba

Fladoardus libro iv Historiæ, cap 16: « Excommunicaverat, inquit, Hervæus præsul Erlebaldum com-